

ALL
IMAGES
WILL
DISAPPEAR,
ONE DAY

AUTOSTRADA
BIENNALE

4.

AUTOSTRADA BIENNALE

7.7—

9.9.2023

ALL
IMAGES
WILL
DISAPPEAR,
ONE DAY

Prizren ↘

Agnes Denes

Anna Boghiguan*

Bajram Mehmeti

Bella Rune

Blerta Haziraj*

Bouchra Khalili

Dardan Zhegrova*

Darinka Pop-Mitić*

Gözde İlkin*

Hong-Kai Wang

Ivo Nikić*

Juluwarlu Group

Aboriginal Corporation

& Nathan Gray*

Kameelah Janan Rasheed

Kostas Bassanos*

Luchezar Boyadjiev

Michael Rakowitz*

Mila Panić*

Neda Saeedi*

Nil Yalter

Núria Güell

Open Group*

Oscar Lara

School of Mutants*

Sebastián Díaz Morales

& ruangrupa

Selma Selman

Vatra Gallery*

Xhevdet Xhafa

Prishtina ↘
Agnes Denes
Hera Büyüktaşçıyan*

Mitrovica ↘
Alban Muja*
Rena Rädle &
Vladan Jeremić*

Kuruar nga/
Curated by

Joanna Warsza
Övül Ö. Durmuşoğlu

CuratorLab
Kuratorët e programit
publik/ Curators of the
public program

Andria Nyberg Forshage
Áron Rossman-Kiss
Giovanni Giacomo Paolin
Giulia Menegale
Hala Alnaji
Hampus Bergander
Hana Halilaj
Ieva Laube
Maximilian Lehner
Orestis Mavroudis

PARATHËNIE

FOREWORD

Autostrada Biennale funksionon në dy shpejtësi: njëra është bienalja ndërkombëtare që mbahet nga viti 2017, ndërsa tjetra është hapësira jonë me programin e vazhdueshëm të edukimit dhe prodhimit-Autostrada Hangar. Ne konsiderojmë prodhimin e artit si formë të mësimit dhe shkëmbimit që mund t'i adresojë nevojat e komuniteteve të ndryshme. Për edicionin e radhës të Autostrada Biennale, ndihemi krenarë që kemi prodhuar një numër të konsiderueshëm të veprave artistike të porositura rishtas në Autostrada Hangar.

Gëllimi ynë kryesor është të sjellim artin në jetët e njerëzve, ta ndërthurim atë në rutinat e përditshme, në hapësirat e të jetuarit dhe në modelet e punës. Ne përpiqemi të krijojmë mjedise që nxisin imagjinatën dhe ngjallin emocione. Për t'ia dalë mbanë me këtë punë, ne vazhdimisht angazhohemi me hapësirat publike. Duke përdorur një shumëllojshmëri hapësirash, sikur hapësirën tonë Autostrada Hangar, hangarët që gjenden përreth dhe hapësirat e jashtme sikur ITP-në në Prizren, shtëpitë dhe kopshtet tradicionale, shtratin e lumit, ish-fabrikën e tullave në Prishtinë dhe hapësirat e trashëgimisë kulturore në Prizren, Prishtinë dhe Mitrovicë, ne mundësojmë çaste të shkëmbimit artistik dhe të përditshëm.

Përmes këtyre hapësirave, ne u ofrojmë njerëzve kureshtarë platforma për reflektim, mendim kritik dhe përvoja estetike. Në përputhje me misionin tonë, ky edicion i Autostrada Biennale synon të mbështesë dhe promovojë punën e artistëve lokalë dhe rajonalë duke fuqizuar komunitetet e cenueshme përmes fushatave publike të vetëdijesimit, përmes instalacioneve artistike, angazhimit të drejtpërdrejtë dhe diskutimeve publike. Përgjatë edicionit të sivjetmë, vizitorët i presin instalacione dhe ngjarje kulturore rrëmbyese, si dhe aktivitete të gjithanshme për ndërtim të komunitetit. Këto nisma shërbejnë për të promovuar sisteme dhe veprime të hershme paralajmërimi duke sensibilizuar popullatën e gjerë për çështje të rëndësishme që kërkojnë vëmendje.

Edicioni i kaluar, i cili është zhvilluar gjatë pandemisë, na ka mësuar shumë për paepurinë dhe këndelljen. Kemi vendosur, bashkë me kuratorët Övül Ö. Durmuşoğlu dhe Joanna Warsza, të vazhdojmë rrugëtimin tonë—një rrugëtim në të cilin përfshihemi në biseda të zgjeruara me artistë lokalë dhe ndërkombëtarë.

Duam të falënderojmë përzemërsisht të gjithë partnerët/et, kolegët/et dhe miqtë e mikeshat pa të cilët kjo ekspozitë në tri qytete do të ishte e pamundur. Ju ftojmë ngrohtësisht në edicionin e katërt të Autostrada Biennale. Jemi të bindur që do të jetë një rrugëtim stimulues dhe drithërues që do t'ju lejë të etur për më tepër.

Drejtorët themelues të Autostrada Biennale

Leutrim Fishekqiu

Vatra Abrashi

Barış Karamuço

Autostrada Biennale functions on two speeds: one is the international biennale that has taken place since 2017, and the other is our ongoing education and production program in Autostrada Hangar. We consider art production a form of learning and exchange that can address the needs of various communities. For this edition of the biennale, we are proud to have produced a significant number of newly commissioned artworks in Autostrada Hangar. Our main goal is to bring art into people's lives, weaving it into their daily routines, living spaces, and work patterns. We strive to create environments that stimulate the imagination and evoke emotions. To achieve this, we engage a variety of venues—such as Autostrada Hangar, the surrounding hangars and outdoor spaces at ITP, traditional houses and gardens, the riverbed, Prishtina's former brick factory, and cultural heritage sites in Prizren, Prishtina, and Mitrovica—to foster moments of artistic and everyday exchange. Through these spaces, we offer curious individuals platforms for reflection, critical thinking, and aesthetic experiences.

Aligned with our mission, this edition of Autostrada Biennale aims to support and promote the work of local and regional artists while empowering vulnerable communities through public awareness campaigns, artistic installations, direct engagement, and public

discussions. Throughout this year's edition, visitors can expect captivating artistic installations, cultural events, and immersive community-building activities. These initiatives serve to promote early warning systems and actions while sensitizing the broader population to important issues that demand attention. The previous edition, which we worked on during the pandemic, taught us a lot about resilience and recovery. We decided, together with the curators Övül Ö. Durmuşoğlu and Joanna Warsza, to continue our journey—a journey in which we engage in extended conversations with local and international artists.

We would like to extend our heartfelt thanks to all partners, colleagues, and friends, without whom this exhibition, in three cities, would not be possible. We warmly welcome you to the fourth edition of Autostrada Biennale. We are sure it will be a thought-provoking and exciting journey that will leave you with an appetite for more.

Founding directors of Autostrada Biennale

Leutrim Fishekqiu

Vatra Abrashi

Bariş Karamuç

KONCEPTI
KURATORIAL

CURATORIAL
CONCEPT

All Images Will Disappear, One Day (Të Gjitha Imazhet do të Zhduken Një Ditë) është një ekspozitë për atë që na bën e që na zhbën, çfarë na thur me njëri-tjetrin e çfarë na shthur, për liritë përtej zgjedhjeve, për të imagjinuarat që rrjedhin pavarësisht nga kufijtë dhe përmatanë tyre. Është një ekspozitë për autobiografitë kolektive që mbahen në arkiva kulturore, në ata rezervuarë të thellë fjalësh, gjësesh, yrnesh, ndjenjash ose keqkuptimesh. Ka të bëjë me lidhjen me të panjohurën. Ajo që është e paarkivueshme na kujton që një ditë, të gjitha imazhet do të zhduken, duke u rrëzuar në gollën e kohës. Prapëseprapë arti mbijeton si gjuhë qëndrore dhe paepurie, si mënyrë për të përligjur të qenët tonë në këtë botë, si një horizont që fiks përtej regjimeve sundimtare pamore.

Bienalja do t'ju marrë me vete në një rrugëtim përmes hangarëve të dikurshëm të NATO-s, ku gjendet ekspozita kryesore, dhe më pas në rrugët e Prizrenit e më tej në Prishtinë e në Mitrovicë. Ajo nis me një vepër arti që fillimisht ka lëshuar rrënjë në vitin 2021, duke i shkuar diellit pas: *Sunflower Fields* (Fushat e Lulediellit, 2021–në vazhdim) nga Agnes Denes. Ju presin edhe tridhjetë projekte të tjera artistike që me gjuhët e tyre metaforike pyesin: Cilat imazhe i mbajmë dhe përse? Si ia dalin kujtimet e caktuara nga e kaluara dhe nga e ardhmja, qofshin nga një teatër

kukullash, nga një shtypshkronjë, nga një libër i shenjtë, nga një lule endemike, nga një mëllënjë, nga një galeri klandestine, nga një skutë fëmijësh, nga një shesh shtegtar lojërash, ose nga një muze i rrënuar, që në mënyrë të vazhdueshme dhe disi të pavetëdijshme të mbijetojnë? Si mund që e kaluara të ndalojë së formuari të tashmen por jo të ardhmen? Dhe si dështojmë t'u përmbahemi vlerave që gjoja se na bashkojnë të gjithëve?

Ekspozita, në përputhje me etimologjinë e saj latine ex-hibere, është një proces i ndërlikuar i të shfaqurit të diçkaje të padukshme. Ajo është ftesë për të rrugëtuar përmes një vargu veprash artistike të shumanshme shoqërore, poetike dhe kalimtare në tri qytete të ndryshme. Ajo është një yjësi imazhesh që do të zhduken për t'i lëshuar udhë ndërtimit të sërishëm të jetës. Kësisoj, ajo adreson të mbajturit afër gjërat e vështira, por edhe të braktisurit e tyre. Ekspozita premton takime të paparashikueshme brenda dhe jashtë Prizrenit, Ballkanit, Evropës, jashtë Evropës dhe planetit. Dhe së fundi, ajo ka të bëjë me shpresën dhe këmbënguljen, pavarësisht nga të gjithat.

All Images Will Disappear, One Day is an exhibition about what makes and unmakes us, what entangles and disentangles us from ourselves, about freedoms beyond choices, imaginaries that flow despite and across borders. It is an exhibition about collective autobiographies stored in cultural archives, those deep reservoirs of words, objects, patterns, feelings, or misunderstandings. It is about connecting with the unknown. What is unarchivable reminds us that all images disappear, one day, slipping into a temporal void. Yet art survives as a language of resistance and resilience, a way to validate our existence in the world, a horizon beyond imperial visual regimes.

The biennale takes you on a journey around former NATO hangars, where the core of the exhibition sits, and then down into the streets of Prizren, and farther to Frishtina and Mitrovica. It starts with an artwork that first took root in 2021, which follows the sun: Agnes Denes's *Sunflower Fields* (2021–ongoing). Another thirty art projects await you, asking, in their metaphorical languages: Which images do we hold on to and why? How do certain past and future memories, be it of a puppet theater, a typographer, a sacred book, an endemic flower, a blackbird, a clandestine gallery, a children's hideout, a nomadic playground, or a destroyed museum, persistently, and somehow unconsciously, live on?

How might the past no longer form the present but continue to form the future? And how do we fail to stick to the values that supposedly unite us all?

The exhibition, as such, in accordance with its Latin etymology, *ex-hibere*, is a complex process of making something hidden visible. It is an invitation to travel through a set of multifaceted, social, poetic, and ephemeral art pieces across the three cities.

It is a constellation of images that will disappear and open space for the construction of life anew. Therefore, it is about staying with what is difficult, but also about letting go. The exhibition promises unpredictable encounters in and out of Prizren, the Balkans, Europe outside of Europe, and the planet. And finally, it is about hope and persistence, in spite of it all.

PRIZREN

7.7

—9.9.2023

Entrance to ITP

H2

Hangar 2

SF

Sunflower Field

AH

Autostrada Hangar

H3

Hangar 3

OG

Open Group

Rr. Ukë Bytyqi

(AH)

Autostrada Hangar

Rruga Ukë Bytyqi

HAPËSIRA PËR EDUKIM,
PROD HIM DHE EKSP OZITË

EDUCATION, PRODUCTION
AND EXHIBITION SPACE

(ITP)

Parku për Inovacion e Trajnime
Innovation and Training Park

Rruga Ukë Bytyqi

AGNES DENES
OPEN GROUP
(YURIY BILEY, PAVLO KOVACH,
AND ANTON VARGA)

AGNES DENES

SUNFLOWER FIELDS

FUSHAT E LULEDIELLIT

2021-ONGOING/ NË VAZHDIM

Teksti nga/ Text by Giulia Menegale
& Joanna Warsza

Agnes Denes, artistja e famshme feministe me origjinë hungareze që vepron në Nju Jork, ka shpallur në *Manifesto-n* e saj të vitit 1969 që donte ta linte kullën e saj të fildishtë, pra studion e saj, dhe të hynte në botën e çështjeve globale, “për të komunikuar të pakomunikueshmen”, “për të përfytyruar të papërfytyrueshmen”, “për të mos pranuar kufizimet që ka pranuar shoqëria” dhe “për të vazhduar me kërkimin e pasosur”. Përgjatë jetës dhe karrierës, ajo ka imagjinuar dhe ka nisur eksperimente vizionare të bashkëjetesës përmes artit. Vepra e saj e mirënjohur *Wheatfield–The Confrontation* (1982), me dy arë gruri të mbjella në një deponi përplot me mbeturina në Manhattan afër Wall Street, ka interpretuar trashëgiminë e artit mjedisor dhe e ka shndërruar në një intervenim ekologjik urban ku do të ndodhnin rropatje të ardhshme. Fillimisht e realizuar për edicionin e 3-të të Autostrada Biennale, *Sunflower Fields* (Fushat e Lulediellit) ka përfshirë aktivistë mjedisorë, studentë dhe fëmijë në një bashkëkrijim të vazhdueshëm e të përvitshëm të dy hapësirave të mbuluara me luledielli, një në Prishtinë dhe një në Prizren. Për vazhdimësinë e Fushave të Lulediellit, Denes ka instaluar një version të përkthyer në *Manifestos* së saj nga viti 1969, këtë herë në sipërfaqen e një pasqyre. Luledielli ka kuptime të ndryshme që ndryshojnë nga kultura në kulturë, por bukuria dhe energjia pozitive që rrezatohen nga këto bimë kanë inspiruar artisten ta ndajë këtë mesazh me ne: “Të gjithë mund të jemi sikur luledielli, të rritemi, të ushqehemi, t’ua dhurojmë të tjerëve begatinë tonë, të kthehemi në drejtim të diellit dhe t’ua reflektojmë të gjitha gjallesave ngrohtësinë e tij”.

Agnes Denes (1931) ka lindur në Budapest dhe jeton e vepron në Nju Jork.

Agnes Denes, an iconic feminist, New York-based artist of Hungarian origin, declared in her 1969 *Manifesto* that she wanted to leave the ivory tower of her studio and enter the world of global concerns, “communicating the incommunicable,” “visualizing the invisible,” “not accepting the limitations society has accepted,” and “persisting in eternal search.” Throughout her life and career, she has imagined and initiated visionary experiments of cohabitation through art. Her well-known statement work, *Wheatfield–The Confrontation* (1982), two acres of wheat planted on a rubble-strewn landfill in Manhattan near Wall Street, interpreted the heritage of environmental art and turned it into an urban ecological intervention, suggesting where future struggles would take place. Initially realized for the 3rd Autostrada Biennale, *Sunflower Fields* has involved environmental activists, students, and children, in the continuous, yearly co-creation of two areas covered with sunflowers, one in Prishtina and one in Prizren. For the continuation of *Sunflower Fields*, Denes installed a translated version of her 1969 *Manifesto*, this time carved into a mirror surface. The sunflower holds different meanings that vary from culture to culture, yet the beauty and positive energy radiated by these plants inspired the artist to share a message: “When things grow, blossom, life is expressing its transformations and secrets. Watch, listen, participate. We all can be like sunflowers, grow, nourish, endow others with our richness, turn to the sun, then reflect its warmth to all living creatures.”

Agnes Denes (1931) was born in Budapest and lives and works in New York City.

OPEN GROUP
(YURIY BILEY, PAVLO KOVACH,
AND ANTON VARGA)

1972–2022, 1981–2022,
1995–2022

2023

Gjatë dhjetë viteve të fundit, Open Group ka krijuar galeri të përkohshme thjesht duke vizatuar vija, plane arkitekturore dhe skica. Muret, kufijtë dhe katet janë ndërtuar prej drurësh, shenjash rrugore, shkumësi, boje të bardhë dhe litari. Ato vija joformale u kanë dhënë trajtë ngrehinave të përkohshme, situatave artistike, djerrinave institucionale ose thjesht kanë shërbyar si ftesa për situata të ndryshme të pakontrolluara. Në Prizren, Open Group ka vizatuar deri më tash hartën më tragjike: tri plane arkitekturore 1:1 të muzeve të shkatërruar nga viti 2022 si rrjedhojë e invazionit rus të Ukrainës. Për shkak të agresionit janë dëmtuar 1,189 hapësira kulturore, ndërsa 446 të tilla janë shkatërruar. Open Group fton vizitorët të hyjnë brenda ndërtesave të rrënuara të Muzeut Kombëtar të Letërsisë (1972–2022), në rajonin e Kharkivit; të Muzeut Historik dhe të Historisë Lokale të Ivankivit (1981–2022) në rajonin e Kijevit; të Muzeut Komunal të Historisë Lokale të Okhtyrkas (1995–2022) në rajonin Sumy. Kjo do të shërbejë si ecje kujtimesh nëpër tri ndërtesa që gremisen ndaj njëra-tjetrës, një rikrijim poetik i një funksionaliteti jetëshkurtër institucional, ku përkohen hyrjet dhe daljet, muret dhe ajri, si dhe e kaluara dhe e tashmja. Vizituesi lëviz lirshëm përbrenda kësaj sipërfaqeje të madhe, ku planet janë të kombinuara me penj të zgjatur që të kujtojnë fillimet e ndërtimit, një vizitë forenzike, ose gërmimet arkeologjike në rrënojat e trashëgimisë së shkatërruar. Ajo është po ashtu një hartë fantazmë në trajtë të një kuje; një vajtim për pamëshirën e luftës ku arkivat kulturore vuajnë bashkë me njerëzit.

Open Group është krijuar në Lviv në vitin 2021 dhe anëtarët e saj jetojnë sot në Wrocław, Lviv dhe Nju Jork.

In the past ten years, Open Group has been creating temporary galleries by simply drawing lines, floorplans, or sketches. Walls, borders, and floors have been established by trees, road signs, chalk, white paint, or rope. Those informal lines have shaped temporary edifices, artistic situations, and institutional wastelands, or simply served as invitations to various uncontrolled situations. In Prizren, Open Group has drawn their most tragic maps so far: three 1:1 floorplans of the museums destroyed, since 2022, during the Russian invasion of Ukraine. As a result of the aggression, 1,189 cultural sites have been damaged, and 446 sites have been destroyed. Open Group invites visitors to enter the obliterated buildings of the National Museum of Literature (1972–2022), Kharkiv region; the Ivankiv Historical and Local History Museum (1981–2022), Kyiv region; and the Okhtyrka Municipal Local History Museum (1995–2022), Sumy region. It is a memory walk amid the three buildings collapsing into each other, a poetic recreation of an ephemeral institutional functionality, where entrances and exits, walls and air, and past and present coincide. A visitor moves freely inside this big surface, where plans are combined with the stretched string, which recall the beginnings of construction, a forensic visit, or archaeological excavations on the ruins of destroyed heritage. It is also a phantom map in the form of a cry; a lament for the ruthlessness of (the) war where cultural archives suffer alongside people.

Open Group was created in Lviv in 2012 and its members today live in Wrocław, Lviv, and New York.

(H2)

Hangar 2

Rruga Ukë Bytyqi

ANNA BOGHIGUIAN
DARDAN ZHEGROVA
LUCHEZAR BOYADJIEV
NÚRIA GÜELL
SEBASTIÁN DÍAZ MORALES
& RUANGRUPA

ANNA BOGHIGUIAN

*DIVE INTO THE DARK
DIVE BOX*

*ZHYTU NË KUTINË E
ZEZË TË ZHYTJES*

2022

*UNTITLED
(SELECTED DRAWINGS)*

*PATITULL
(VIZATIME TE
PERZGJEDHURA)*

2023

Historia, siç na mëson një thënie, “peshon si makth në mendjet e të gjallëve”. Përgjatë veprës së saj, Anna Boghiguian nuk ka ngurruar asnjëherë të ballafaqohet me këtë makth metaforik, duke numëruar fytyrat dhe emrat e shumtë të tij, të ndërlidhjeve dhe shkëmbimeve, të revolucioneve dhe kapërcejeve të ëndërrta. *Dive into the Dark Dive Box* (Zhytu në Kutinë e Zezë të Zhytjes) i del ballë për ballë këtij makthi. Gijotina, simboli i Revolucionit Francez si dhe i Terrorit gjatë dhjetëvjeçarit të fundit të shekullit të tetëmbëdhjetë, qëndron pezull dhe kryengulthi në mes të instalacionit. Një pasqyrë si platformë rrotullohet përfundi, e mbuluar me letra. Ajo është e larë me dritë të kuqe dhe e shënuar me fjalë dhe shprehje të shkruara me bojë të kuqe, një ngjyrë që sugjeron si përpjekjen, ashtu edhe dhembshurinë. Një pjesëz shoqëruese muzikore, e bazuar në një skenar të artistes, u jep zë antagonizmave të shumtë politikë të modernitetit, si dhe mënyrës së si lëvizjet artistike u janë përgjigjur atyre. Të rrotulluarit, ashtu siç bën platforma, do të thotë të kalosh përmes diçkaje, të përmbysësish ose të kthehesh. Boghiguian sjell ndër mend këto ambiguitete së bashku me peshën e zbrazët e të gjitha gjërave që janë shpërngulur në kohë trazirash. A nënkupton çlirimi iken, apo pezullimin e përhershëm? Sidoqoftë, vepra e saj sugjeron që historia nuk është monolit. E instaluar në hangarin e ripërcaktuar të një ish-baze ushtarake, platforma rrethohet nga një numër vizatimesh. Me praktikën e saj tashmë të gjatë e nomade të skicimit të qyteteve, të njerëzve dhe të rrëfimeve me bazë në hulumtime të hollësishme, dhe me vëmendje në mënyrën se si tregtia dhe materialet i japin trajtë shoqërisë, Boghiguian ngjall një shumësi lëvizjesh, brengash, ëndrrash dhe jetësh të veçanta.

Anna Boghiguian (1946) ka lindur në Kairo dhe jeton e vepron në Kairo.

History, as the quote goes, “weighs like a nightmare on the minds of the living.” Throughout her work, Anna Boghiguian has never shied away from confronting this metaphoric nightmare, enumerating its many names and faces, interconnections and exchanges, revolutions and dreamlike interregnums. *Dive into the Dark Dive Box* faces this nightmare head-on. A guillotine, the symbol of the French Revolution as well as the Terror in the final decade of the eighteenth century, is suspended upside down in the middle of the installation. A large mirror platform turns beneath it, strewn with papers. It is bathed in red light and marked with words and phrases written in red ink, a color connotating struggle as well as compassion. An accompanying sound piece, based on a script by the artist, gives voice to modernity’s many political antagonisms and the ways that artistic movements have responded to them. Revolving, like the platform does, can mean cycling through, overthrowing, or returning. Boghiguian evokes these ambiguities along with the empty weight of all that has been displaced in times of upheaval. Does liberation mean taking flight or endless suspense? In any case, her work suggests that history is not a monolith. Installed in the repurposed hangar of a former military base, the platform is surrounded by a number of drawings. With her long-standing nomadic practice of sketching cities, peoples, and stories based on careful research, and with an eye to how trade and materials shape societies, Boghiguian conjures a multitude of movements, sorrows, dreams, and singular lives.

Anna Boghiguian (1946) was born in Cairo and lives and works in Cairo.

DARDAN ZHEGROVA

HYBRIDS

HIBRIDET

2023

Teksti nga/ Text by Hampus Bergander

Skulpturat me përmasa të mëdha të Dardan Zhegrovës burojnë nga fëmijëria e artistit—periudha pasi kishte rënë Jugosllavia dhe Kosova gjendej në zgrip të luftës. Regjimi serb kishte dëbuar të gjithë shqiptarët e Kosovës nga vendet shtetërore të punës dhe në mënyrë që të siguronte jetesën, nëna e Zhegrovës kishte filluar të punonte si rrobaqepëse. Të qenët i rrethuar nga tekstilet dhe të frekuentuarit e Teatrit të Kukullave “Dodona” përbëjnë themelin historik të veprës amorfë të Zhegrovës. Teatri i Kukullave “Dodona” ka qenë institucion i rëndësishëm për shqiptarët e Kosovës në fund të viteve të 80-ta dhe në fillim të viteve të 90-ta; ajo shërbente si hapësirë e sigurt edhe për performancën artistike, edhe për grumbullimet aktiviste kundër regjimit. Të informuara nga mbijetesa kulturore, *Hibridet* udhërrëfejnë shikuesit dhe artistin ndërmjet të kaluarës dhe të tashmes dhe drejt realiteteve të reja kohore e kulturore. Në botën e krijuar nga Zhegrova që i ngjan një teatri kukullash, artisti përthërret interesin e tij të hershëm për teatrin, lojën me role dhe mundësinë e kalimit në personazhe të ndryshme. Këto genie komunikojnë përvoja relacionale të së kaluarës, herë duke e udhëhequr, herë duke e ndihmuar e herë duke e kontrolluar shikuesin.

Kukullat në trajtë fantazmazh duan ta shkapërcejnë kohën—si dhe kufijtë e fiksuar të vetvetes dhe të të tjerëve—duke i theksuar format e thjeshta të të rrëfyerit dhe duke i qendëruar kujtimet e hidhërimit, dashurisë dhe lojës. Kështu hibridet na grishin për teatër tradicional hijesh, duke i lënë hapësirë dramës e imagjinatës si vegla të fuqishme në procesin e vetëndërtimit.

Dardan Zhegrova (1991) ka lindur në Prishtinë dhe jeton e punon në Prishtinë.

Dardan Zhegrova's large-scale sculptures derive from the artist's childhood—a period after Yugoslavia had fallen and Kosovo was on the brink of war. The Serbian regime expelled all Kosovar Albanians from state jobs, and to secure livelihood, Zhegrova's mother started working as a seamstress. Being surrounded by textiles and attending the Dodona Puppet Theater form the historical basis for Zhegrova's amorphous works. The Dodona Puppet Theater in Prishtina was an important institution for Kosovar Albanians in the late 1980s and early 1990; it was as a safe space for both performance and anti-regime activist gatherings. Informed by cultural survival, the *Hybrids* guide viewers and the artist between past and present and to new temporal and cultural realities. In the puppet theater-like world created by Zhegrova, the artist conjures his early interest with theater, role play, and the potential of slipping into different characters. The beings communicate relational experiences of the past, alternating between leading, helping, and controlling the viewer.

The phantom-like puppets wish to transgress time—fixed boundaries of the self and the other—by emphasizing simple forms of relating and centering memories of sadness, love, and play. The hybrids invite traditional shadow play, leaving room for drama and imagination as powerful tools in the process of self-constitution.

Dardan Zhegrova (1991) was born in Prishtina and lives and works in Prishtina.

LUCHEZAR BOYADJIEV

ON VACATION...

NË PUSHIME...

2004–ONGOING/ NË VAZHDIM

Vepra On vacation... (Në pushime...) e Lucezar Boyadjiev është një seri e fotografive të manipulua digjitalisht në të cilat figurat njerëzore janë larguar nga monumentet publike. Subjektet e fshira, të shumtë meshkuj, janë kryesisht liderë politikë, personalitete historike, komandatë ushtarake dhe anëtarë të familjeve mbretërore që shfaqen heroikisht duke kalëruar. Përmes çlirimit të kafshëve nga kalorësit, artisti përmbys funksionin e kuajve nga butafori të njerëzve të glorifikuar në subjekte të admiruara që pozojnë lirshëm në bazamente. Për t'i prodhuar monumentet, artisti përdor proceset tipike të skalitjes së mermerit, të cilat përfshijnë heqjen e elementeve të padashura. Gjesti i Boyadjiev sfidon narrativat mbizotëruese të strukturave të pushtetit, duke krijuar mundësi për t'u angazhuar në mënyrë kritike me artin ekzistues publik. Titulli i veprës sugjeron që njerëzit e munguar janë çuar në pushime. Këto fotografi janë shkrepur në qytete anekënd botës gjatë udhëtimeve të kombinuara të punës dhe pushimit. Disa nga imazhet përdorin kompozicion të rreptë, gjë që është tipike për fotografinë arkitekturore, ndërsa të tjerat kanë qasje më të çlirët, duke shkruar monumentet me kalimtarët dhe skenat nga jeta e përditshme. Në Prizren tregohen vetëm fotografi pa kalimtarë. Ky vendim kuratorial ka për qëllim të rikujtojë ngujimet dhe orën policore gjatë Covid-19, që detyruan njerëzit t'i mbanin aktivitetet kudo tjetër përveç në hapësirën publike. Vepra e Boyadjiev fton vizitorët të reflektojnë për mungesën si karakteristikë e rëndësishme e krizave të vazhdueshme globale, duke u përfshirë në një diskursi mbi një të ardhme që s'është e përqendruar te njerëzit.

Lucezar Boyadjiev (1957) ka lindur në Sofje dhe jeton e vepron në Sofja.

Lucezar Boyadjiev's work *On vacation...* is an ongoing series of digitally manipulated photographs in which human figures have been removed from public monuments. The erased subjects are predominantly male political leaders, historical characters, military commanders, and members of royal families, all depicted heroically riding horses. By liberating the animals from their equestrians, the artist subverts the function of horses from props for glorified humans to celebrated subjects that pose freely on plinths. To produce his monuments, the artist employs the typical marble sculpting process, which consists of cutting away unwanted elements. Boyadjiev's gesture challenges dominant narratives and power structures, opening possibilities for engaging critically with existing public art. The title of the work suggests that the missing people were sent on vacation. These photographs were shot in cities around the world during combined work and leisure trips. Some images employ a strict composition, typical of architectural photography, while others have a loose approach, merging the monuments with passersby and scenes from everyday life. In Prizren, only photographs without passersby are shown. This curatorial decision intends to evoke the Covid-19 lockdowns and curfews that forced people's activities to take place anywhere but in public spaces. Boyadjiev's work invites visitors to reflect on absence as an important characteristic of the constant global crises while engaging in a discourse on a nonhuman-centered future.

Lucezar Boyadjiev (1957) was born in Sofia and lives and works in Sofia.

NÚRIA GÜELL

VACATION VISIT

VIZITË PUSHIMESH

2021-23

Teksti nga/ Text by Joanna Warsza

Në vitin 2013, Núria Güell ka inskenuar një lojë kukafshehtas në limanin e Gothenburgut të Suedisë me një azilkërkuese nga Kosova, një ish-police me emrin Maria. Maria ishte në proces të aplikimit për të tretën herë për lejeqëndrim në Suedi. Një kontratë është lëshuar nga Bienalja e Gothenburgut në suedishte dhe në shqipe—në gjuhën amtare të Marisë dhe drejtorit artistik të bienales Edi Muka. Kontrata e punës me organizatën artistike është bërë në konsultim me aktivistët dhe ishte strukturalisht e dobishme për siguruar lejeqëndrimin e Marisë. Në lojën kukafshehtas, e cila është inskenuar gjatë ekspozitës, Maria ishte gjithmonë ajo që fshihej, ndërsa vizitorët gjithmonë ata që e kërkonin. Loja thuajse gjithherë përfundonte me një dialog të thellë për politikën e migracionit, azilin politik, integrimin dhe shpërnguljen, duke e shndërruar lojën në një vepër kuvenduese. Projekti, i organizuar brenda kornizës së edicionit të shtatë të Bienales së Gothenburgut, e cila është kuruar nga Joanna Warsza, është rivizituar në vitin 2021, në anën tjetër të rrugës, në vendin nga i cili Maria—emri i vërtetë i së cilës është Lumnije Gërguri Stojkaj—ka origjinën. Güell dhe Gërguri Stojkaj kanë kaluar një pushim të shkurtër në Prizren duke ecur, vizituar dhe biseduar gjatë edicionit të tretë të Autostrada Biennale. U ngritën disa pyetje: cila është marrëdhënia mes artistit dhe subjektit sot? Si është më së miri të shihen dhe të punohet me marrëdhënie të pabarabarta në projekte bashkëpunuese, sidomos mbi çështjet e migracionit? Cilat janë disa nga mënyrat etike të adresimit të asimetrive në art? Si e sheh Gërguri Stojkaj artin si pjesë e rrugëtimit të saj drejt Suedisë, ku tash punon si rojë burgu? Gjatë pushimit të tyre në Prizren, ato kanë folur për vendlindjen, dëbimin, etninë, luftën, identitetin kulturor dhe peizazhet e së kaluarës. Sot mbesin shumë nga këto pyetje, ndërsa Güell dhe Gërguri Stojkaj shijojnë “vizitën e tyre të pushimeve”.

Núria Güell (1981) ka lindur në Vidreres dhe jeton e vepron në Barcelonë.

In 2013, Núria Güell staged a hide-and-seek game in the harbor of Gothenburg, Sweden, with an asylum seeker from Kosovo, a former policewoman named Maria. Maria was in the process of applying, for the third time, for permission to stay in Sweden. A contract was issued by the Gothenburg Biennale in both Swedish and Albanian—Maria and the biennale’s artistic director Edi Muka’s mother tongue. The employment contract with the art organization was made in consultation with activists and was structurally helpful in procuring Maria’s residency permit. In the hide-and-seek game, which took place during the exhibition, Maria was always the one hiding, while visitors were always the ones searching. The play almost always finished with an in-depth dialogue about migration policy, political asylum, integration, and displacement, turning the game into a conversation piece. The project, organized in the framework of the seventh Gothenburg Biennial, curated by Joanna Warsza, was revisited in 2021, on the other side of the road, in the place that Maria—whose real name is Lumnije Gërguri Stojkaj—comes from. Güell and Gërguri Stojkaj spent a short vacation in Prizren, walking, visiting, and talking during the 3rd Autostrada Biennale. Questions arose: What is the relationship between the artist and her subject today? How best to see and work with unequal relations in collaborative projects, especially around migration issues? What are some ethical ways of addressing asymmetries in art? How does Gërguri Stojkaj see art as part of her journey to Sweden, where she now works as a prison guard? On their vacation in Prizren, both women talked about homeland, exile, ethnicity, war, cultural identity, and landscapes of the past. Today, many of the questions remain, while Güell and Gërguri Stojkaj enjoy their “vacation visit.”

Núria Güell (1981) was born in Vidreres and lives and works in Barcelona.

SEBASTIÁN DÍAZ MORALES
& RUANGRUPA
(INDRA KUSUMA AKA
AMENG, ADE DARMAWAN,
GESYADA SIREGAR, FARID
RAKUN, MIRWAN ANDAN)

SMASHING
MONUMENTS

*DÄRRMIMI I
MONUMENTEVE*

2022

I don't know what your story is now.

Teksti nga/ Text by Ieva Laube

Smashing Monuments (Dërrmimi i Monumenteve), një film nga artisti dhe filmografi Sebastián Díaz Morales, është një bisedë e përzemërt për të kaluarën dhe të ardhmen. Ai ndjek anëtarë të kolektivit të artistëve indonezianë ruangrupa ndërsa bredhin rrugëve të Xhakartës dhe hyjnë në biseda personale me monumentet ikonike që shquhen në qytetin dhe historinë e tyre. Ndonëse në heshtje të përhershme, monumentet shprehin emocionet dhe vijnë në jetë përmes këtyre bisedave intime. Me themel të rrëfimet personale të artistëve, filmi udhëton përmes përpjekjes indoneziane për pavarësi dhe nëpër zhvillimet e fundit shoqërore-ekonomike, komerciale dhe urbane të qytetit. Këto tema artikulojnë përmes vlerave që janë të rëndësishme për praktikën të ruangrupa, sikur miqësia, bujaria, qëndrueshmëria dhe të tjera. Ndonëse ato janë vende statike të përkujtimit dhe kujtesës kolektive, monumentet shpojnë shtresat sociokulturore të përbërjes urbane të Xhakartës, duke arkivuar realitetet dhe paraqitjet e pushtetit, progresit, ëndrrave dhe iluzioneve. Film i fton shikuesit t'i shohin monumentet si pikëhyrje shumëdimensionale edhe në historinë, edhe në të ardhmen e një komuniteti, duke lidhur historitë personale, kolektive dhe ideologjike përgjatë kohës dhe brezave. Në filmat e tij, Díaz Morales heton në mënyrë kritike kontekstet sociopolitike, urbane dhe kulturore duke vënë në pyetje idenë e një realiteti të vetëm objektiv. Duke iu qasur realitetit si diçka fiktive dhe të stisur, filmografia e tij tejkalon idenë e dokumentimit të asaj që vështrohet dhe bëhet shoqëruar për eksplorimin e një shumësie mundësish dhe kuptimesh të realitetit.

Sebastián Díaz Morales (1975) ka lindur në Comodoro Rivadavia dhe jeton e vepron në Amsterdam. Ruangrupa është një kolektiv i artistëve me seli në Xhakartë.

Smashing Monuments, a film by artist and filmmaker Sebastián Díaz Morales, is a heartfelt conversation about past and future. It follows five members of the Indonesian artist collective ruangrupa as they roam the streets of Jakarta and engage in personal conversations with iconic monuments that mark their city and their history. Even though doomed to eternal silence, the monuments emote and come alive through these intimate conversations. Anchoring itself in the personal stories of the artists, the film navigates the Indonesian fight for independence and the latest socioeconomic, commercial, and urban developments of the city. These themes are articulated through values that are important to ruangrupa's practice, such as friendship, generosity, endurance, and others. Although they are static sites of remembrance and collective memory, these monuments pierce the sociocultural layers of Jakarta's urban fabric, archiving realities and depictions of power, progress, dreams, and illusions. The film invites viewers to look at monuments as multidimensional entry points both into the history and the future of a community, linking personal, collective, and ideological histories across time and generations. In his films, Díaz Morales critically investigates particular sociopolitical, urban, and cultural contexts by questioning the idea of a single objective reality. Approaching reality as fictional and constructed, his filmmaking surpasses the idea of documenting what is observed and becomes a companion in exploring the multitude of possibilities and meanings of reality.

Sebastián Díaz Morales (1975) was born in Comodoro Rivadavia and lives and works in Amsterdam. Ruangrupa is an artist collective based in Jakarta.

(H3)

Hangar 3

Rruga Ukë Bytyqi

BELLA RUNE
KAMEELAH JANAN RASHEED
MILA PANIC
SCHOOL OF MUTANTS
SELMA SELMAN
XHEVDET XHAFA

BELLA RUNE

SUN PILLAR
PIRGU DIELLOR

SHORELINE
VIJA BREGDETARE

LIGHTHOUSE
FARI

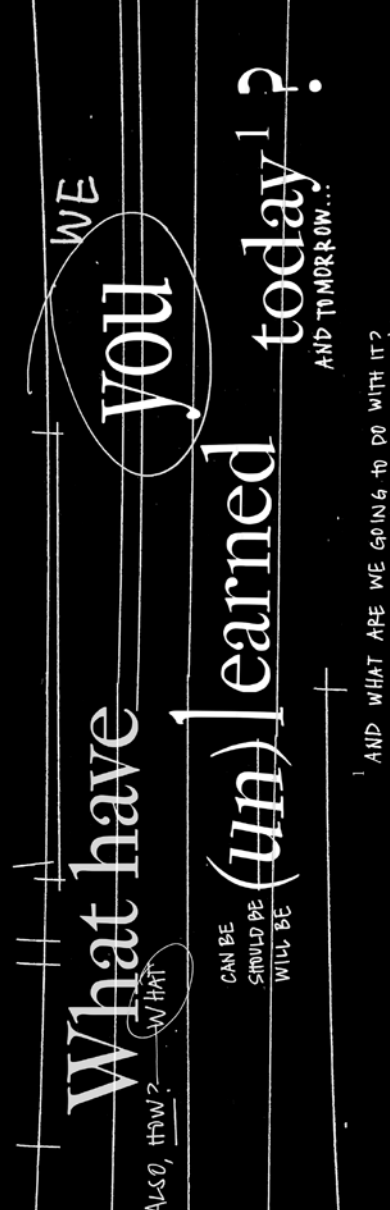
2022

Skulpturat e Bella Rune janë edhe të palosshme, edhe monumentale; edhe dhelprake, edhe jolëndore. Të ndërtuara nga leshi i ngjyrosur i dhive dhe metali, ato formojnë një përvojë të ngjashme me realitetin artificial në hapësirë fizike. Fijet e tyre të dredhura dhe skulpturat që qëndrojnë pezull nga tavani ndryshojnë mjediset e tyre. Rune sheh këtë performativitet të tekstit si “krijim të një aktiviteti subversiv”. Teknologjia, materialiteti dhe traditat e lëmshit centralizohen përmes ndërtimit të skulpturave. Veprat eksplorojnë shndërrimin përmes modeleve të përsëritura në skema të ndryshme ngjyrash. Endja në këtë rast është metaforë për hapjen e lidhjeve të papritura mes tekstit dhe traditave virtuale. Artistja end një rrjetë drejt realiteteve të së ardhmes në një rrjedhë mes botës digjitale dhe asaj fizike. Traditat klasike të tekstileve rishfaqen përgjatë punës së artistes. Duke eksperimentuar me materiale dhe teknika të ndryshme, veprat lidhen me interesin e vazhdueshëm të artistes për zanatet, historinë dhe mediat e reja.

Bella Rune (1971) ka lindur në Stokholm dhe jeton e vepron në Stokholm.

Bella Rune's sculptures are both foldable and monumental, crafty and immaterial. Made from dyed silk mohair yarn and metal, they form an AR-like experience in physical space. Their twisted threads and the sculptures' suspension from the ceiling alter their environments. Rune sees this textile performativity as “crafting subversive activity.” The yarn's technologies, materiality, and traditions are centralized through the sculptures' constructions. The pieces explore warp via recurring patterns in different color schemes. Weaving, here, is a metaphor for opening unexpected connections between textile and virtual traditions. The artist spins a web toward future realities in a leak between the digital and physical world. Classic textile traditions recur throughout the artist's work. By experimenting with various materials and techniques, the works connect to the ongoing interest in craft, history, and new media.

Bella Rune (1971) was born in Stockholm and lives and works in Stockholm.

KAMEELAH JANAN RASHEED

WHAT HAVE YOU
UNLEARNED TODAY?

ÇFARË KE ÇMËSUAR SOT?

2020

Po pra, *çfarë* ke *çmësuar* sot? *Çfarë* kam *çmësuar* unë? Adresimi i drejtpërdrejtë i veprës së Kameelah Janan Rasheed me themel tekstual, titulli i saj dhe trajta tipografike e ftojnë shikuesin t'ia shtrojnë këtë pyetje vetvetes. Të vetëreflektojnë. Në vend që të kërkojë transparencë në formë të një përgjigjeje përfundimtare, pyetja e Rasheed lë hapësirë për paqartësi. Ia hap portën të panjohurës në vend se t'ia mbyllë. Zakonisht pllakatet e mëdha reklamuese përmbajnë porosi që pritet të përthithen pa u tretur. *What have you unlearned today?* (*Çfarë ke çmësuar sot?*) e përmbys këtë lexim. Nuk flitet për ndonjë lloj testi. Por kërkohet një gatishmëri për t'u ballafaquar me ndryshimin dhe paretin. Si artiste dhe edukatore, Rasheed angazhohet me mënyrën se si bota e shtypshkruar është bërë ligj por prapëseprapë vazhdon të shumojë lexime çlirimtare. Duke nxjerrë mostra, duke kopjuar dhe duke ndërtuar kolazhe me letra të veçanta nga burime të shumëllojshme, Rasheed përqendron vëmendjen te fizikaliteti dhe ndryshueshmëria e teksteve, fjalëve dhe klasifikimeve tipografike. Rasheed referencon historinë moderne të shtypit radikal të të zinjve në Shtetet e Bashkuara të Amerikës që kanë ushtruar botimin si formë qëndrese. Më tutje, Rasheed frymëzohet nga shkrimi si formë e praktikës së përshpirtshme, sikur kaligrafia myslimane. Bashkimi i dorëshkrimit me tipografinë i jep Rasheed hapësirë më të lirë për lojë semiotike. Çdo fjalë është e plotësuar me shënime dhe alternativa, pa ndonjë kuptim të vetëm apo përfundimtar. (Ç)mësimi, siç thotë Rasheed, mund të jetë çështje e të qëndruarit me atë që është e vështirë, por edhe formë e shkrehjes.

Kameelah Janan Rasheed (1985) ka lindur në East Palo Alto dhe jeton e vepron në Brooklyn.

Indeed, what *have* you unlearned today? What have I? The direct address of Kameelah Janan Rasheed's text-based work, its title and its visual and typographic form, invites viewers to pose the question themselves. To self-reflect. Instead of demanding transparency in the form of a definitive answer, Rasheed's question allows for opacity. It opens the unknown, rather than closes it off. Ordinarily, large-scale advertising banners hold messages meant to be absorbed without digestion. *What have you unlearned today?* inverts this readability. It is not a test. But it requires a willingness to face change and discomfort. As an artist and educator, Rasheed engages with how the printed word has come to stand for the law and yet continues to proliferate liberatory readings. Sampling, copying, and collaging individual letters from various sources, they bring attention to the physicality and mutability of texts, words, typefaces. They reference the modern history of radical Black presses in the United States that have exercised publishing as a form of resistance. Further, they are inspired by writing that can be a form of spiritual practice, such as Islamic calligraphy. Mixing handwriting with typography allows Rasheed a freer space of semiotic play. Each word stands supplemented by notes and alternatives, with no one or final sense in sight. (Un)learning, suggests Rasheed, can be a question of staying with what is difficult, just as it can be a form of letting go.

Kameelah Janan Rasheed (1985) was born in East Palo Alto and lives and works in Brooklyn.

I WAS DEBONING
CHICKENS BY THE
AGE OF THREE

MILA PANIĆ

JUST BETWEEN US

VETËM MES NESH

2023

Teksti nga/ Text by Joanna Warsza

Pasi kishte lënë Bosnjën për të shkuar në Berlin, Mila Panić filloi të vinte në pyetje mendimet për t'u kthyer, të kishte ndjenja faji dhe përgjegjësie dhe të ekzistonte përbrenda paqartësisë së të jetuarit në kufirin mes “të këtushmes dhe të atjeshmes”. Përmes artit pamor dhe komedisë stand-up, ajo përqendrohet te rrëfimet personale që i shndërron në narracione gazmore e zbavitëse për të dëshiruarit e një jete më të mirë. Artistja përdor humorin për të krijuar çaste çliruese ose për t'u tallur me patriarkatin, shpërnguljen dhe situatat dëshpëruese. *Just between Us* (Vetëm mes Nesh), e krijuar posaçërisht për Autostrada Biennale, ka prejardhjen nga përvoja e artistes në lëmin e komedisë stand-up, ku ajo përdor teknika të humorit për të përmbysur formatin e diskutimeve artistike dhe për të sjellë humorin brenda sfondit institucional dhe botës së artit. Ndërsa ajo bën hoka, vizituesit nxiten të japin komentet e tyre, të shprehen përmes të qeshurave ose të marrin pjesë në diskutime me njëri-tjetrin. Komedia stand-up dhe vizatimet e Panić në Prizren përqendrohen në rrugëtimin e saj drejt Kosovës duke përfshirë ftesën për të marrë pjesë në Autostrada dhe procesin e marrjes së vizës. Ajo përfshin rrëfime për Kosovën që ka dëgjuar gjatë fëmijërisë dhe ndodhi të përditshme nga diaspora, sikur për ndjenjat e mospërshtatjes dhe përvojat me dashurinë dhe punën. Pra le të qeshim sepse kur bëjmë një gjë të tillë, sidomos me vetveten tonë, jemi më të prirur të përqafojmë ndryshimin. Skenar ka, por ndjenjat janë të njëmendta.

Mila Panić (1991) ka lindur në Brčko dhe jeton e vepron në Berlin.

After leaving Bosnia for Berlin, Mila Panić began to question her thoughts of return, had feelings of guilt and responsibility, and existed in the uncertainty of living on the border between “here and there.” Through visual art and stand-up comedy, she focuses on personal stories that she transforms into witty and droll narratives about longing for a better life. The artist uses humor to create liberating moments or to laugh at patriarchy, displacement, and desperate situations. *Just between Us*, created especially for Autostrada Biennale, originated from the artist's experience in stand-up comedy, where she uses comedy techniques to subvert the format of art talks and bring humor into institutional settings and the art world. As she presents jokes, visitors are encouraged to offer their own comments, to “punch up,” express themselves through laughter, or engage in discussions with one another. Panić's stand-up comedy and drawings in Prizren center on her journey to Kosovo, including the invitation to participate in Autostrada and the process of obtaining a visa. She incorporates stories about Kosovo she knew from her upbringing and everyday occurrences she's witnessed in the diaspora, like feeling out of place and experiences of love and work. So let us laugh, because when we do, especially at ourselves, we are more prone to embrace change. The script is there, but the emotion is real.

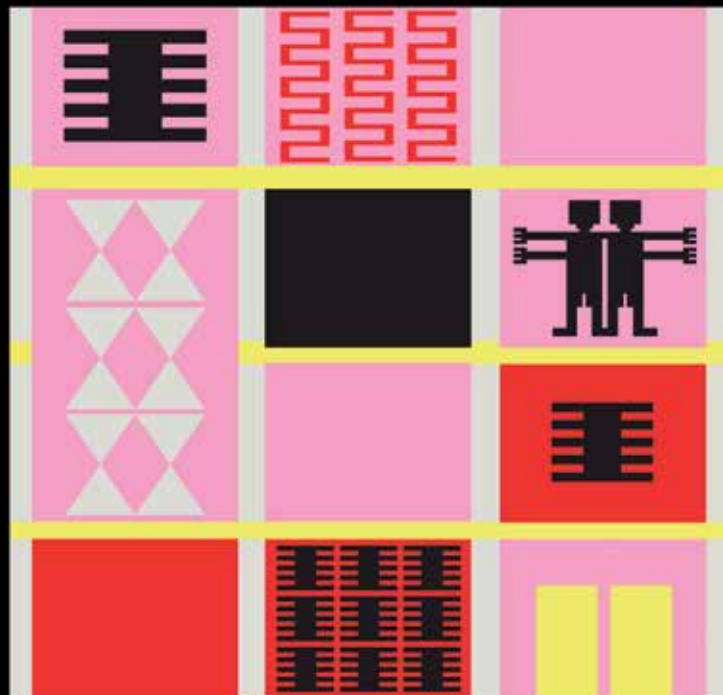
Mila Panić (1991) was born Brčko and lives and works in Berlin.

SCHOOL OF MUTANTS

PLAYTIME

KOHA E LOJËS

2023

Playtime (Koha e Lojës) është hapësirë për mësim jokonvencional —një instalacion lozonjar që mirëpret edhe fëmijët, edhe të rriturit duke inkurajuar kërshërinë, imagjinatën dhe ndërtimin e dijes kolektive. Instalacioni bie ndesh me arkitekturën formale të të mësuarit, duke lejuar lirinë e lëvizjes dhe angazhimin me rrethinën e saj dhe me vizituesit e tjerë. Një pjesë e instalacionit është bredhëse—ajo lëviz nëpër lagje, nëpër parqe dhe nëpër sheshet publike të Prizrenit—për të ndërvepruar me komunitete përmes të rrëfyerit, aktiviteteve edukative dhe një afrueshmërie të re.

Shkolla e Mutantëve është një platformë bashkëpunuese për art dhe hulumtim e nisur në vitin 2018 në Dakar të Senegalit. Duke punuar ndër gjeografi të ndryshme dhe përmes angazhimit me mutacione shoqërore-kulturore, ekologjike dhe estetike të reales, kolektivi synon të mobilizojë hapësira për prodhimin, përcimin, decentralizimin dhe pluralizimin e dijes me mënyra johierarkike. Duke u nisur nga hulumtimet për infrastrukturën edukative dhe utopitë pedagogjike që janë shpërfaqur në Afrikën Veriore dhe në Senegal pas pavarësisë, kolektivi reflekton mbi trashëgimitë e futurizmit afrikan, Lëvizjen e Paangazhuar, solidaritetet Jugore, si dhe imagjinon praktika të reja të të mësuarit të përbashkët të shkollonizuar. Kolektivi huazon emrin nga Universiteti i Mutantëve, i themeluar në vitin 1978 në ishullin Gorée të Senegalit, i njohur për shpërndarjen e dijes eksperimentale dhe kundërshtimin autoritetit epistemologjik Perëndimor.

Lokacionet dhe aktivitetet e instalacionit bredhës do të bëhen të njohura në uebsajtin e Autostrada Biennale dhe në vende të tjera.

School of Mutants ushtron veprimtarinë mes Dakarit, Brukselit, Parisit, Tajpejt, Londrës dhe Saint-Étienne. Anëtarët pjesëmarrës në Autostrada Biennale janë Stéphane Verlet-Bottéro, Hamedine Kane, Boris Raux, Diane Cescutti, Lou Mo, dhe Fabrice Pichat.

Playtime is a site for nonconventional learning—a playful installation welcoming both children and adults, encouraging curiosity, imagination, and collective knowledge building. The installation moves against formal architectures of learning, allowing freedom of movement and engagement with its surroundings and other visitors. Part of the installation is nomadic—moving into the neighborhoods, parks, and public squares of Prizren—to engage with diverse communities and activate neglected urban spaces through storytelling, educational activities, and a new kind of sociability.

School of Mutants is a collaborative platform for art and research initiated in 2018, in Dakar, Senegal. Working across geographies through engagement with sociocultural, ecological, and aesthetic mutations of the real, the collective aims to mobilize spaces for the production, transmission, decentralization, and pluralization of knowledge in nonhierarchical ways. Departing from research into the educational infrastructures and pedagogical utopias that emerged in post-independence Senegal and West Africa, the collective reflects on the legacies of African futurism, the Non-Aligned Movement, and Southern solidarities, and imagines new practices of mutual, decolonized learning. The collective borrows its name from the University of Mutants, established in 1978 on the island of Gorée, Senegal, known for experimental knowledge sharing and challenging the Western epistemological authority.

The locations and activities of the nomadic installation will be announced on the Autostrada Biennale website and elsewhere.

School of Mutants is based between Dakar, Brussels, Paris, Taipei, London, and Saint-Étienne. Participating members in Autostrada Biennale are Stéphane Verlet-Bottéro, Hamedine Kane, Boris Raux, Diane Cescutti, Lou Mo, and Fabrice Pichat.

SELMA SELMAN

THE FIRST WEDDING

DASMA E PARË

2023

Mbështetur nga/ Supported by ERIAC
Teksti nga/ Text by Övül Ö. Durmuşoğlu

Selma Selman ngrit zërin, bërtet, thërrmon, çmonton dhe ekstrakt. Ajo po ashtu punon me familjen e saj dhe shkruan autofiksion. Vepra e Selman, si grua e re me rritur në Bosnjë, nuk është për kufizimet e trupit fizik ose për qëndrueshmërinë, por është më fort e interesuar për atë se si narrativat e ndryshme të vetvetes mund të instrumentalizohen për t'i thyer paradigmat keqfunksionale kulturore dhe politike të botës së saj—pra, mënyra se si shoqëria dëshiron të mendojë për të. Ajo beson që subjekti i minoritetit (të konstruktuar) artistik është parodi e politikave identitare, me udhëzimet e kategorizimit e tij gati-gati absurdiste. Prandaj veprat e saj nuk kritikojnë vetëm kulturën si makina të perceptimit dhe relacionit, por po ashtu kuptojnë cenueshmërinë si formë të re të pushtetit. Selman është rritur me paralajmërimin e së ëmës, një nuse e re nga Prishtina dhe nënë e pesë fëmijëve, që i thoshte: “Mos u bëj si unë”. Kontributi i saj për edicionin e 4-t të Autostrada Biennale përbëhet nga katër portrete të mëdha të grave nga familja e saj, të pikturuara në pjesën e përparme të një Mercedesi—një medium i posaçëm i praktikës së saj. Portretet janë nga një fotografi familjare të shkrepur gjatë dasmës së parë të madhe në qytetin e saj pas luftës. Selman shënon që shumë ngjarje të komunitetit rom u ndaluan për shkak të luftës dhe kolapsit ekonomik që ndoqi atë. Portretet përkujtojnë dhe kremtojnë gjërat që kanë mundësuar mbijetesën e këtyre grave në kushte aq të vështira. Në Prizren, kjo vepër ndërthur pjesë të ndryshme të përpjekjeve të saj artistike duke gjurmuar dhe rishkruar historinë e familjes së saj përmes këndvështrimeve të grave, gjë që çliron identitetin rom nga vetëperceptimet e imponuara nga Perëndimi dhe që trazon traditat e portretit si formë përfaqësimi.

Selma Selman (1991) ka lindur në Bihać dhe jeton e vepron në Amsterdam.

Selma Selman raises her voice, screams, shatters, dismantles, extracts. She also works with her family and writes autofiction. Selman, a Roma woman who grew up in Bosnia, makes work that is not about the limits of the physical body or endurance, but rather she is interested in how various narratives of self can be instrumentalized to break up the dysfunctional cultural and political paradigms of her world—that is, what society wants to make of her. She believes that the (constructed) artistic minority subject is a parody of identity politics, its prescriptions and categorizations being nearly absurdist. Therefore, her works not only criticize culture as a machine of perception and relation but also understand vulnerability as a new form of power. Selman grew up with her mother, a young bride from Prishtina and mother of five children, constantly warning her: “Don’t be like me.” Her contribution to 4th Autostrada Biennale is four large portraits of women from her family painted on the hood of a Mercedes—a signature medium of her practice. The portraits are from a family photo taken during the first large wedding in her hometown after the war. Selman notes how many Roma community functions ceased because of the war and the consequent economic collapse. The portraits commemorate and celebrate what allowed these women to survive such intense conditions. In Prizren, this piece weaves different parts of her artistic efforts together, tracing and rewriting her family history through women’s perspectives, freeing Roma identity from its own self-perceptions imposed by the West, and shifting the canons of portrait representation.

Selma Selman (1991) was born in Bihać and lives and works in Amsterdam.

XHEVDET XHAFA

AUTOBIOGRAPHY

AUTOBIOGRAFIA

1960–ONGOING/ NË VAZHDIM

Teksti nga/ Text by Övül Ö. Durmuşoğlu

Artisti dhe pedagogu i paqetë, mjeshtri modernist, si dhe babai i tre artistëve Xhevdet Xhafa gjithmonë i është përgjigjur jetës dhe bukuri, konflikteve e antagonizmave të saj. Jeta e tij e ka mbartur nga Dukagjini në Pejë e deri në Lubjanë, duke u dhënë dukshmëri pikturave në pjesë të ndryshme të rajonit. Folklori shqiptar është frymëzimi kryesor i Xhafës: “Folklori i pasur dhe i singertë që kemi; siç e dimë, folklori shqiptar është transmetuar prej gjeneratës në gjeneratë”. E zeza—një ngjyrë mbizotëruese e folklorit shqiptar—është energjia qendrore në të shprehurit e gjithësisë artistike të Xhafës. Objektet e përditshmërisë së tij zgjerojnë sipërfaqet në mënyrë skulpturore ndërsa flasin për gjurmët që mishërojnë. Veprat bëhen monumente kalimtare për kujtesën personale dhe kolektive, një mënyrë për të shkruar dhe për të dokumentuar jetën. Prandaj ai i quan të gjitha *Autobiografia*. Pikturat e serisë *Autobiografia* i kanë mbijetuar një vargu masakrash dhe djegiesh, kanë qenë dëshmitare të vdekjes, rilindjes dhe jetës së një shteti të ri që nuk harron kurrë të kaluarën por dëshiron të ndërtojë një histori të re. Xhafa shfaq një përzgjedhje të *Autobiografia* për herë të parë në Kosovë. Në hangarët e demilitarizuar të ish-bazës së KFOR-it në Prizren, ato ua transmetojnë rrëfimet e tyre gjeneratave të reja, duke e frymëzuar kështu një histori të re.

Xhevdet Xhafa (1934) ka lindur në Pejë dhe jeton e vepron në Prishtinë.

Xhevdet Xhafa—the restless artist, pedagogue, modernist master, and father of three artists—has always responded to life and its beauties, conflicts, and antagonisms. His life has taken him from Dukagjin to Peja, and to Ljubljana, making his paintings visible in different parts of the region. Albanian folklore is Xhafa’s main inspiration: “Rich and honest folklore that we have; as we know Albanian folklore has for centuries been transmitted from one generation to another.” Black—a dominant color in Albanian folklore—has been the central energy of expression in Xhafa’s artistic universe. Objects of his everyday life sculpturally expand his surfaces as they speak of and the traces they embody. The works become ephemeral monuments to personal and collective memory, a way of writing and documenting life. Therefore, he names all of them *Autobiographia*. The *Autobiographia* paintings have survived a series of massacres and burnings, have borne witness to death, rebirth, and the life of a new country that never forgets its past and yet desires to build a new history. Xhafa is showing a selection of *Autobiographia* for the first time in Kosovo. In the demilitarized hangars of the ex-KFOR base in Prizren, they transmit their stories to younger generations, inspiring a new history.

Xhevdet Xhafa (1934) was born in Peja and lives and works in Prishtina.

Sports Center

SC

Rr. Gazim Berisha

Rr. Gazim Bllaca

Rr. 2 Korriku

Rr. Haxhi Zeka

Rr. Sherif Mucet

Rr. Nijazi Alishani

Rr. Yunus Em

Vatra Gallery

GI

VG

Gözde İlkin

Rr. Ali Pashë Elbasani

Rr. Jashari

(SC)

Qendra Sportive Sezai Surroi
Sezai Surroi Sports Center

Rruga Qazim Berisha

IVO NIKIĆ

IVO NIKIĆ

HIDEOUT

STROFULLA

СКРОВИШТЕ

2023

Teksti nga/ Text by Maximilian Lehner

Hideout (Strofulla) të kujton një shtëpi të vogël. Është një shtëpi nga kujtesa—nga koha kur Ivo Nikić është rritur në Obiliq, jo fort larg Prishtinës. Nikić është shpërngulur drejt Polonisë në vitin 1985 dhe nuk është kthyer më. Sidoqoftë ai kujton kur ndërtonin strofulla nga arkat e shisheve që i merrnin nga magazina afër shtëpisë së tij. Kështjellat-lojëra u bënë limane të sigurta dhe ata u pranuan nga pronarët e fabrikave si rojtarë të mallrave. Për Nikić, ato ishin po ashtu vazhdimësi të shtëpisë së vogël ku banonte ai me prindërit e tij. Banesa e tyre ishte e menduar vetëm për një punëtor dhe prandaj ishte e vogël—sidoqoftë aty banonte ilegalisht familja trivetëshe. Përmes arkave të Coca-Cola që asociojnë imazhin e kapitalizmit global, artisti i vë në kornizë të re ëndrrat e kohës së rinisë së hershme. Nikić përlind idenë e shtëpisë larg shtëpisë, ose të nocionit statik të prejardhjes, siç ishin strofullat e tij. Duke e zmadhuar shkallën, ai i lë të rriturit të hyjnë në këtë strukturë provizore dhe i lejon të luajnë lojëra që shndërrojnë gjësendet e flakura në lodra të vlefshme. Si ftesë për të reflektuar mbi nocionin e shtëpisë, instalacioni largohet nga konceptet e ngurta të prejardhjes dhe hap një horizont të ri drejt së improvizuarës dhe së përkohshmes, drejt diçkaje të vetëshkatërruar që sidoqoftë sjell prehje.

Ivo Nikić (1974) ka lindur në Prishtinë dhe jeton e vepron në Varshavë.

Hideout is reminiscent of a small house. It is a house of memory—from when Ivo Nikić grew up in Obiliq, a town just outside of Prishtina. Nikić moved to Poland in 1985, and hasn't returned since. Yet he still recalls when, together with his friends, he used to build hideouts from bottle crates he took from a warehouse next to his house. The play fortresses became their own safe havens, and they were accepted by the factory owners as guardians of the stock. For Nikić, they were also extensions of the small home he and his parents inhabited. Their apartment was intended for single workers and therefore small—and illegally hosting the family of three. With Coca-Cola crates pointing to an image of global capitalism, the artist reframes dreams from the days of his early youth. Nikić revives an idea of a home outside a house, or a static notion of origin, like that of his hideouts. Enlarging the scale, he lets adults enter the provisional structure and allows them to play games that turn discarded objects into useful toys. An invitation to reflect on the notion of home, the installation departs from rigid concepts of origin and opens a horizon toward the makeshift or the temporary, something self-constructed that, nevertheless, is a comfort.

Ivo Nikić (1974) was born in Prishtina and lives and works in Warsaw.

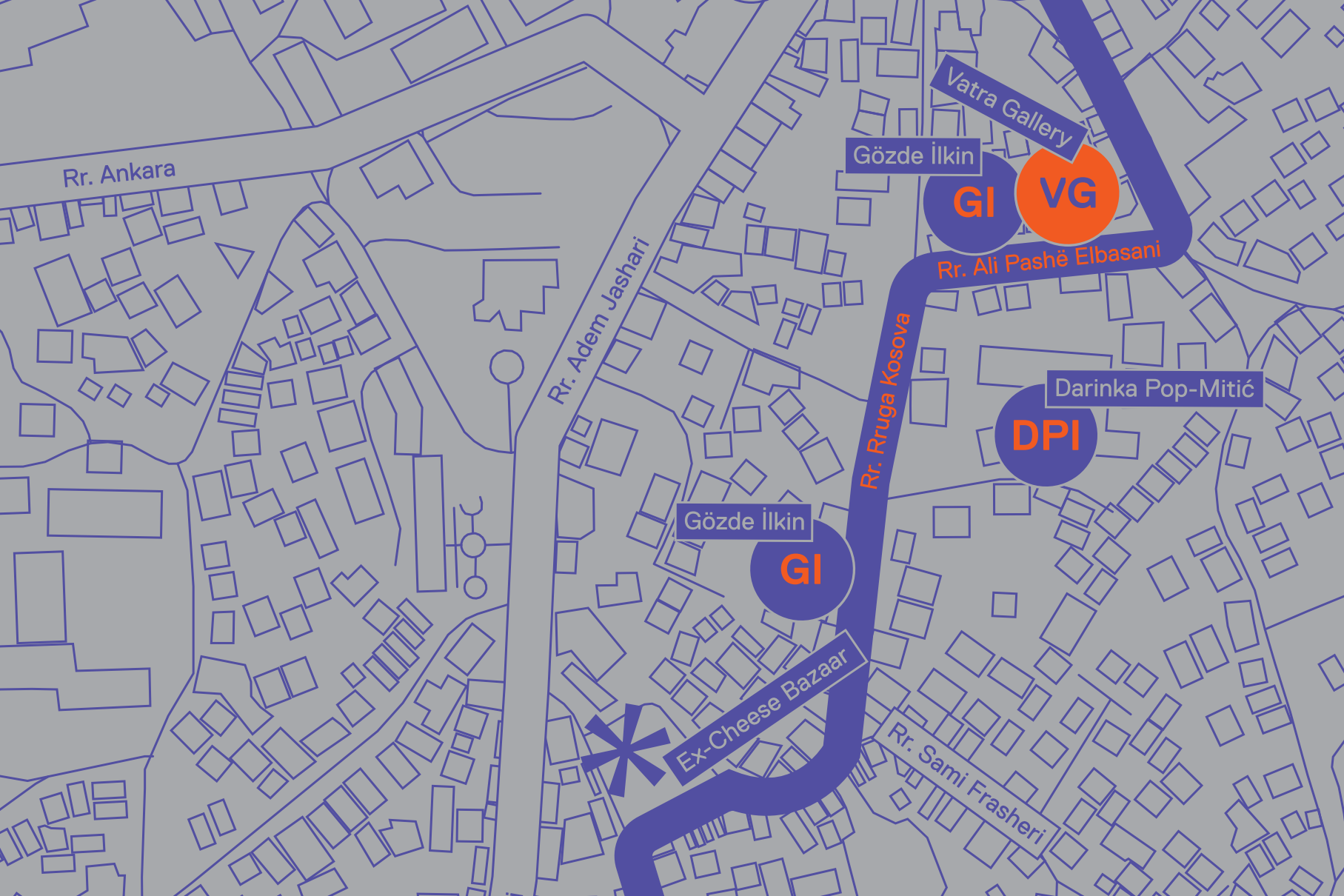
VATRA GALLERY

GALERIA VATRA

1991-97

Arti mund të jetë mënyrë mbijetese, mënyrë për të krijuar kuptim kur asgjë tjetër nuk është e kuptueshme, mund të jetë sistem i të folurit më njëri-tjetrit në kohë dëshpërimi. Këto gjëra udhëzuan juristin dhe aktivistin Adnan Abrashi për ta themeluar galerinë e vogël Vatra në vitin 1991 në këtë hapësirë të Prizrenit verior. Ajo nismë kishte ardhur si rrjedhojë e rrethanave politike të krijuara nga aneksimi i dhunshëm i institucioneve, ndër të tjera atyre publike, kulturore dhe arsimore, nga autoritetet serbe. Aktivitetet kulturore në hapësira publike anembanë vendet thuajse u ndaluan. Kështu, komuniteti artistik iu përgjigj situatës duke hapur galeri personale, të cilat luajtën një rol domethënës për vazhdimësinë e prodhimit të kulturore. Intervenimi i vogël në fasadë shërben si kujtim për këtë arkiv të rëndësishëm kulturor lokal dhe për njerëzit, veprat, idetë dhe ëndrrat që kanë kaluar nëpër këto dyer. Ai përçon programin e Galerisë Vatra dhe përqendrimin e saj në ekspozita, koncerte dhe aktivitete letrare. Disa nga artistët që kanë pasur ekspozita personale përfshijnë Nysret Salihamixhiqin, Xhevdet Xhafën, Esat Vallën, Nevzat Belegun, Maksut Vezgishin, Fatmir Krypën dhe Zefi Toçin ndër të tjerë. Abrashi ishte jurist për nga profesioni, por pasioni dhe përkushtimi i tij për artin i dhanë shtysë patronazhit të tij, i cili përfshinte edhe organizimin e prodhimit. Përkushtimi i Abrashit shkonte përtej paraqitjes së veprave të artistëve; ai krijoi një program për blerjet e veprave, gjë që bënin në çdo ekspozitë, pavarësisht se nuk kishin përfitim. Trashëgimia e Abrashit, e përfaqësuar nga gjetja e mënyrave për të komunikuar përmes artit, vazhdon përmes Autostrada Biennale, meqë ai ishte i ati i bashkëthemelueses Vatra Abrashi.

Art can be a way of surviving, it can be a way of making meaning when nothing else makes sense, it can be a system of talking to each other in despair. That is what guided the lawyer and activist Adnan Abrashi to found Vatra Gallery in 1991 in the north of Prizren. This initiative came as a reaction to the political circumstances created by the violent annexation of public cultural and educational institutions, among others, by the Serbian authorities. Across the country, cultural activities in public spaces and institutions were nearly banned. Thus, the artistic community responded by opening private galleries, which played a significant role in the continuation of artistic production. The small intervention on the facade recalls the important local people, artworks, ideas, and dreams that went through those doors. It conveys Vatra Gallery's program and its focus on exhibitions, concerts, and literary activities. Some of the artists who had solo exhibitions there include Nysret Salihamixhiq, Xhevdet Xhafa, Esat Valla, Nevzat Belegu, Maksut Vezgishi, Fatmir Krypa and Zefi Toçi among others. Abrashi was a lawyer by profession, but his passion and dedication to the arts fueled his patronage, which extended into organization and production. Abrashi's commitment went beyond just presenting artists' work; he created a program for acquisitions, and the gallery purchased a work in every show—but didn't make any profit. Abrashi's legacy to find ways to communicate through art continues with Autostrada Biennale, since he was the father of Vatra Abrashi, one of its founders.

Rr. Ankara

Rr. Adem Jashari

Vatra Gallery

Gözde İlkin

GI

VG

Rr. Ali Pashë Elbasani

Darinka Pop-Mitić

DPI

Gözde İlkin

GI

Ex-Cheese Bazaar

Rr. Sami Frasheri

(AS)

Përgjatë Rrugëve
Along the Streets

Rruga Kosova
Rruga Tahir Meha

DARINKA POP-MITIĆ
GÖZDE İLKİN

DARINKA POP-MITIĆ

DIDARJA

2023

Mbështetur nga/ Supported by HBS
Teksti nga/ Text by Giulia Menegale

“Ngandonjëherë më zë dëshira që të bëj një shëtitje rrugëve të Prizrenit—madje edhe në mënyrë sekrete, e fshehur pas ferexhes që, si dikur, të mos më njohë askush. Por u ktheva shpejt. E di se kjo më nuk është e mundshme. E kam zëvendësuar Kalanë e Prizrenit me Kalemegdanin e Beogradit dhe kjo nuk është gjë e keqe—nuk është e njëjtë, por edhe ashtu asgjë më nuk është njësoj.”

—Didarja Dukagjini në veprën e Miroslava Malešević,
Didarja: Rrëfimi jetësor i një prizrenaseje

Si arkeologe amatore, Darinka Pop-Mitić heton artefaktet dhe ngjarjet që shtjellojnë kuptime të reja mbi rënien e Jugosllavisë në lidhje me gjininë, klasën dhe etninë. Për këtë vepër të re të porosur, Pop-Mitić mëton të plotësojë dëshirën e shprehur nga Didare Dukagjini, heroina jugosllave e lindur në Prizren që ishte simbol i emancipimit të grave, që të ecë lirshëm nëpër qytetin e saj të lindjes, ku kishte filluar përpjekja e saj për liri. Dukagjini ishte mësuese shqiptare dhe aktiviste politike që kishte lënë Prizrenin për t'i ikur një martese me mesit dhe për t'iu bashkuar Frontit Antifashist të Grave të Jugosllavisë (FGA) në Beograd. Jetëshkrimi i saj *Didarja: Rrëfimi jetësor i një prizrenaseje*, i shkruar nga antropologja Miroslava Malešević, është dëshmi e rrallë e emancipimit të grave jugosllave pas mbarimit të Luftës së Dytë Botërore që i ka rezistuar harresës së kohës. Duke iu referuar jetëshkrimit, artistja përkthen çaste të rëndësishme të jetës së hershme të Dukagjinit dhe i shndërron në një varg pikturash të vogla dhe të mëdha të vendosura në rrugët “Kosova”, “Tahir Meha” dhe “Mehmet Pasha” në Prizren. Pikturat formojnë një shteg që i çon vizituesit nga Shkolla Fillore “Motrat Qiriazit” deri te shtëpia e familjes Dukagjini. Një libërth në tri gjuhë (shqip, turqisht dhe anglisht) që plotëson projektin shpërndahet në Pykë.

Darinka Pop-Mitić (1975) ka lindur në Beograd dhe jeton e vepron në Beograd.

Sometimes I wish to take a walk in the streets of Prizren, even secretly, hidden behind a veil, like before, so that nobody can see me. But I quickly came back. I know that this is not possible. I have replaced Prizren Castle with Belgrade's Kalemegdan, and this is not bad—it is not the same, but nothing is the same.

—Didarja Dukagjini in Miroslava Malešević,
Didarja: Rrëfimi jetësor i një prizrenaseje

Like an amateur archaeologist, Darinka Pop-Mitić investigates artifacts and events that can elaborate new meanings around the collapse of Yugoslavia in relation to gender, class, and ethnicity. For this newly commissioned work, Pop-Mitić seeks to fulfil the wish expressed by Didarja Dukagjini, a Prizren-born Yugoslav heroine, a symbol of women's emancipation, to walk freely through her hometown, where her struggle for freedom began. Dukagjini was an Albanian teacher and political activist who left Prizren to escape an arranged marriage and enroll in the Yugoslav Women's Antifascist Front in Belgrade. Her biography, *Didarja: Rrëfimi jetësor i një prizrenaseje* (Didarja: The biography of a woman from Prizren), written by anthropologist Miroslava Malešević, is a rare testimony of Yugoslav women's emancipation in the aftermath of World War II that has resisted the forgetfulness of time. Referring to Didarja's biography, the artist translates salient moments of Dukagjini's early life into a series of small and large paintings installed on Rruga Kosova, Rruga Tahir Meha, and Rruga Mehmet Pasha in Prizren. The paintings design a path that leads visitors from Motrat Qiriazit primary school to Dukagjini's family home. A libretto completes the project and is distributed in three languages (Albanian, Turkish, and English) at Pykë.

Darinka Pop-Mitić (1975) was born in Belgrade and lives and works in Belgrade.

GÖZDE İLKİN

REFAKATÇI BİTKİLER,
EMANET TAŞLAR

COMPANION PLANTS,
ENTRUSTED STONES

BİMË SHOQËRUESE,
GURË BESNIKË

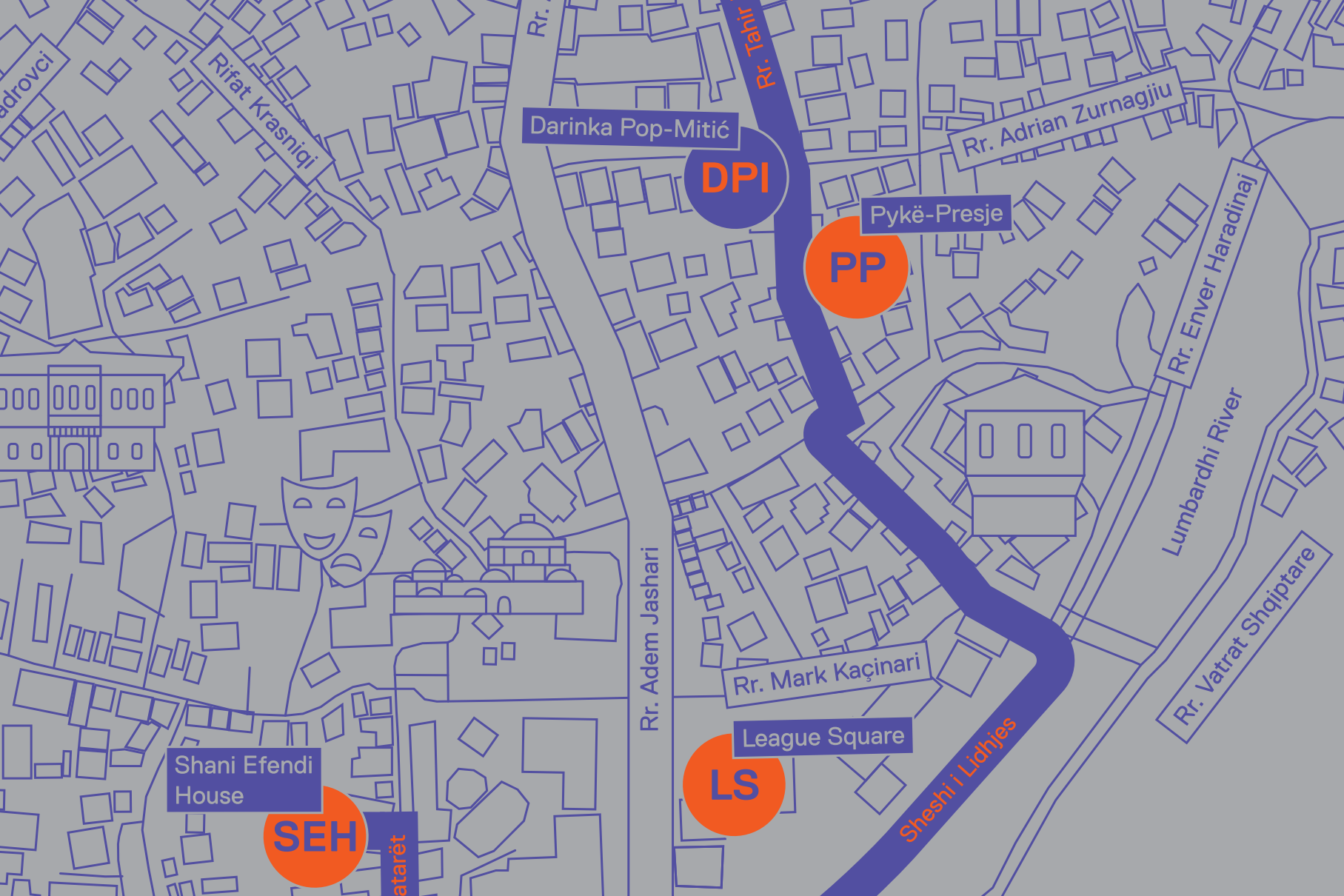
2023

Stofrat në shtëpitë tona mbartin shenjat e pranisë sonë. Fibrat e tyre, të përbëra nga lëndë bimore, shtazore ose sintetike, mbajnë kontakt intim me jetët tona të përditshme. Gözde İlkin punon me tekstile të gjetura shtëpiake si arkiva të historisë së jetuar, si dhe si hapësira ku mund të zhdërvillen figura të hibrideve njerëzore-bimore dhe të farefisnisë tejnjerëzore. Për *Refakatçı Bitkiler, Emanet Taşlar/Companion Plants, Entrusted Stones* (Bimë Shoqëruese, Gurë Besnikë), ajo ka kërkuar nga banorët e Prizrenit t'i ndajnë çarçafët, perdet dhe sofrabazët e tyre me të. Ajo po ashtu ka hulumtuar për bimësinë rajonale dhe përdorimin e saj në motive, duke i parë bimët si gjurmë dhe veprues të metamorfozës dhe të kujtesës kolektive. Përmes përdorimit të bojërave natyrale bimore dhe qëndisjes, ajo ka shndërruar lëndët burimore në një varg veprash të mëdha tekstili që varen në fasada nëpër rrugët e Prizrenit. Ato lidhin sferën shtëpiake, e cila i gjegjet edhe punës riprodhuese të grave, me sferën publike, duke cekur çështjet e përkatësisë, gjinisë, migrimit, familjes, rrëfimi dhe qëndresës si kujdes transformativ. Të frymëzuara nga të çarat dhe gërryerja që tregojnë për shtresat historike të kohës urbane, veprat rikujtojnë traditën lokale të të varurit të stofrave në ndërtesa për t'i ruajtur muret. A linden ndërlidhjet e reja brenda dhe ndërmjet këtyre të çarave? Nëpërmjet motiveve transfigurative të İlkin abstraktohet fytyra si regjim i organizimit qendror. Kështu ngjet një përzierje queer e trupave, gjymtyrëve, bimëve, gjinive dhe specieve, duke lënë hapësirë për zi dhe rilindje. Rrënjët rriten tërthorazi. Trupat bashkohen me njëri-tjetrin duke qenë gjithmonë në ndryshim e sipër dhe asnjëherë vërtet të ndarë. Përkatësia, në fund, del të mos jetë kategori statike.

Gözde İlkin (1981) ka lindur në Kütahya dhe jeton e vepron në Stamboll.

The fabrics in our homes carry the imprints of our presence. Their fibers, made of plant, animal, or synthetic material, come into intimate contact with our daily lives. Gözde İlkin works with found domestic textiles as archives of lived history, as well as sites where vibrant figures of human-plant hybrids and more-than-human kinship can potentially emerge. For *Refakatçı Bitkiler, Emanet Taşlar/Companion Plants, Entrusted Stones*, she asked residents of Prizren to share their bedsheets, curtains, and tablecloths with her. She also researched regional flora and its use in motifs, seeing them as traces or agents of metamorphosis and collective memory. Using natural plant dyes, paint, and embroidery, she has transformed her source materials into a series of large-scale textile works hung on facades throughout the streets of Prizren. They connect the domestic, associated with women's reproductive labor, to the public sphere, touching on questions of belonging, gender, migration, family, storytelling, and resistance as transformative care. Inspired by the cracks and weathering that indicate historical layers in the urban fabric, the works recall a local tradition of hanging cloth on building walls for protection. Is it across and within these cracks that new interconnections sprout? With İlkin's transfigurative motifs, the face as a regime of central organization is abstracted away. A queer intermingling of bodies, limbs, plants, genders, and species emerge, making space for mourning and rebirth. Roots grow sideways. Bodies join each other, ever changing, never fully separate. And belonging turns out to be a non-static category.

Gözde İlkin (1981) was born in Kütahya and lives and works in Istanbul.

Darinka Pop-Mitić

DPI

Pykë-Presje

PP

Rr. Adem Jashari

Rr. Mark Kaçinari

League Square

LS

Shani Efendi House

SEH

atarrët

Rr. Adrian Zurnagjju

Rr. Enver Haradinaj

Lumbardhi River

Rr. Vatrart Shqiptare

Sheshi i Lidhjes

(PP)

Pykë-Presje

Rruga Tahir Meha

BLERTA HAZIRAJ

BLERTA HAZIRAJ

ATO

THEM

2022

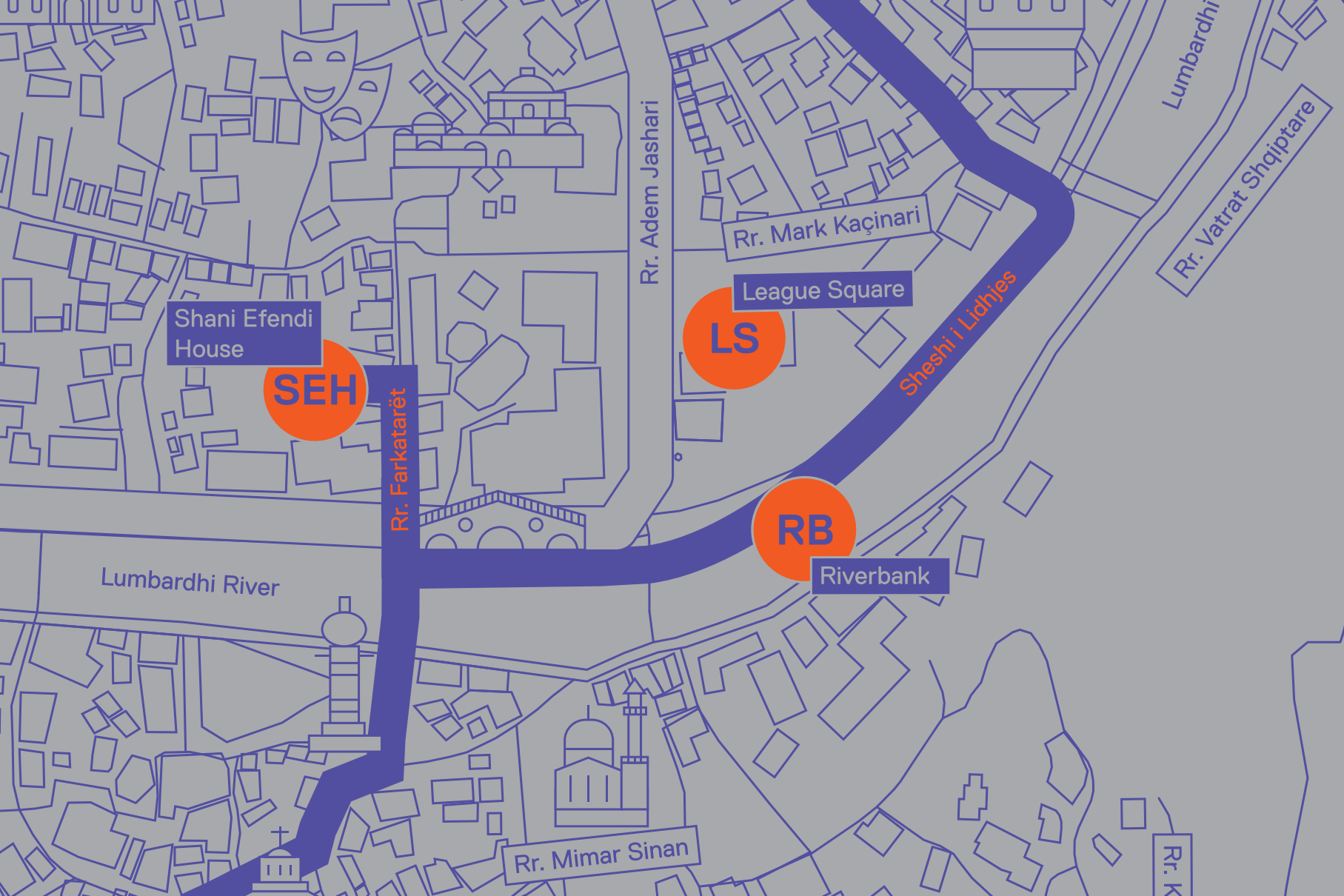
Teksti nga/ Text by Áron Rossman-Kiss

Vepra e Blerta Hazirajt dokumenton një kërkim që është si shpresëplotë, ashtu edhe fatzi. Është një kërkim për të cilin vetë shpresa është e paqëndrueshme; objekti i së cilit është vazhdimisht përtej qasjes; hapësira e së cilit nuk mund të kufizohet përbrenda rrënojave të tij. *ATO* sjell ndër mend historinë e Frontit Antifashist të Grave të Kosovës, dega kosovare e një lëvizje masive që kishte lindur si rrjedhojë e përpjekjeve partizane në Luftën e Dytë Botërore. Pas luftës, Gratë Antifashiste të Kosovës i organizuan gratë fshatare, nisën fushata të mëdha daljes publike dhe promovuan arsimin, kolektivizimin dhe idealin e gruas së re socialiste. Si zgjatim i shtetit, ai u shua nga vetë shteti në fillim të viteve të 50-ta. *ATO* dëshmon edhe për këtë histori, edhe për vetë aktin e shpëtimit. Një instalacion multimedial, që shkrin incizime videografike, imazhe, tekste dhe materiale arkivore. Ajo ka për themel hulumtimin e thellë arkivor, si dhe punën në terren. Kamera e Hazirajt bledh nëpër fshatra të shpërndara në Kosovën rurale të shpopulluar; ajo gjen rrëfime të harruara në rajone nga të cilat ëndrrat moderniste janë tërhequr qëmoti, në kodra të shpërfilluar nga ëndrrat e shfrenuara kapitaliste. Këto incizime paraqiten krahas shkëputjeve të zbuluara së fundi nga *Agimi* dhe *Buletini*, dy botimet e prodhuara nga Fronti Antifashist i Grave të Kosovës të cilat shfaqen publikisht për herë të parë nga qarkullimi fillestar. Mes këtyre dy vëllimeve të materialeve shpërfaqet një dialog i ri provizor. Si duhet marrë me një histori kaq të stërshtëpërfillur edhe nga narracionet zyrtare, edhe nga antologjitë feministe? A mund vallë të dallohen gjurmët e saj? Ku mund të gjejmë shpresën për të?

Blerta Haziraj (1994) ka lindur në Runik dhe jeton e vepron në Prishtinë dhe Prizren.

Blerta Haziraj's work documents a search that is both hopeful and doomed. It is a search whose hope itself is unstable, whose object is continuously just out of reach, and whose space cannot be circumscribed by its own ruins. *ATO* (THEM) evokes the history of the Women's Antifascist Front of Kosovo, the Kosovar branch of a mass movement that emerged from the partisan struggle of World War II. After the war, the Antifascist Women of Kosovo organized rural women, initiated large-scale unveiling campaigns, and promoted education, collectivization, and the ideal of a new socialist woman. An arm of the state, it was also shuttered by the state in the early 1950s. *ATO* testifies both to this history and to the act of salvage itself. A multimedia installation, it brings together video footage, images, texts, and archival material. It builds on in-depth archival research, as well as fieldwork. Haziraj's camera roams villages scattered across rural, depopulated Kosovo; it finds forgotten stories in regions from which modernist dreams have long retreated, hills ignored by capitalist fever dreams. This footage is presented along newly unearthed excerpts from *Agimi* and *Buletini*, the two publications produced by the Women's Antifascist Front of Kosovo, which are showcased publicly for the first time since their initial circulation. Between these two sets of materials, a tentative dialogue emerges. How to find a way toward a history so thoroughly ignored by both official accounts and feminist canons? Can we even recognize its traces? Where can we find its hope?

Blerta Haziraj (1994) was born in Runik and lives and works in Prishtina and Prizren.

Shani Efendi
House

SEH

Rr. Farkatârët

Rr. Adem Jashari

Rr. Mark Kaçinari

League Square

LS

Sheshi i Lidhjes

Lumbardhi

Rr. Vatrât Shqiptare

RB

Riverbank

Lumbardhi River

Rr. Mimar Sinan

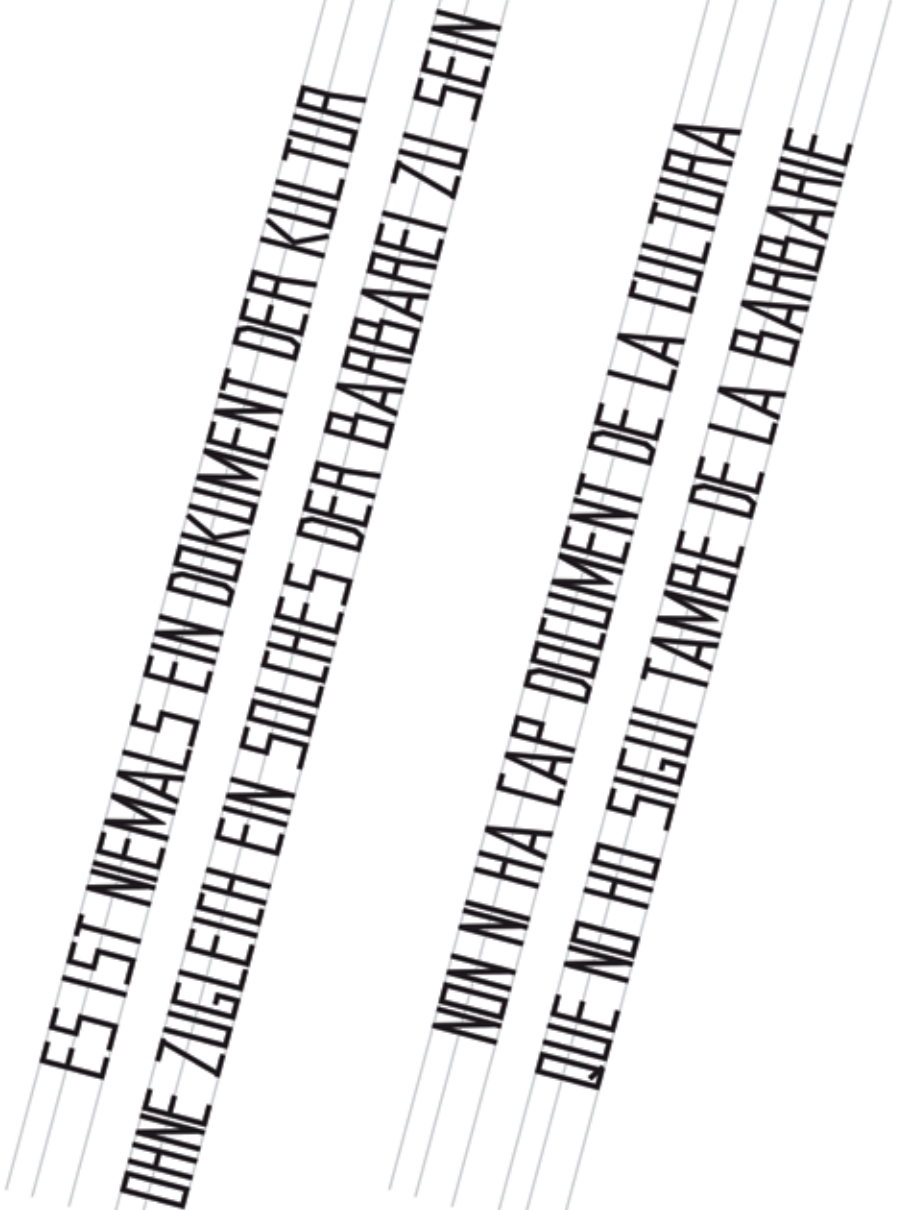
Rr. K...

(RB)

Shtrati i Lumit
Riverbank

KOSTAS BASSANOS

KOSTAS BASSANOS

THE GRAVE

VARRI

2023

Instalacioni specifik për hapësirën nga Kostas Bassanos ka për themel sentencën e Walter Benjamin: “Nuk ka asnjë dokument të qytetërimit që nuk është njëkohësisht edhe dokument i barbarizmit”. Fjalja, e cila del në esenë “Teza mbi Filozofinë e Historisë” të vitit 1940 është e mbishkruar në gjuhën gjermane dhe atë katalone në një gur përkujtimor në Portbou të Spanjës ku, vetëm disa muaj pas shkrimit të tekstit në shtator të vitin 1940, ai kishte bërë vetëvrasje tek ikte nga Gestapoja. Benjamin ka dhënë argumentin se historia nuk është evoluim drejtvizor i ngjarjeve për një të ardhme më të mirë, por proces i ndërlikuar dhe kundërthënës ku progresi dhe barbarizmi janë të ndërthurur deri në intimitet. Për këtë porosi të re, Bassanos mbulon shtratin e Lumbardhit me fjalët e Benjamin. E vendosur mes dy urave kryesore të Prizrenit, vepra e tij përmban natyrën e dyfishtë që zotërojnë lumenjtë si elemente që edhe lidhin, edhe ndajnë. Shkronjat përbëhen nga druri standard Euro-pallet i ngjyrosur me bojë tipografike. Zgjedhjet e materialeve dhe bojës që lidhen në një rrëzë anë me mbartjen e mallrave dhe në anën tjetër me përhapjen e shkrimit kanë për qëllim të theksojnë aftësinë e gjuhës për të funksionuar si shënjeshtar i dominancës ekonomike dhe kulturore. Duke riprodhuar tekstin në gjuhët e përdorura në gurin përkujtimor të filozofit, Bassanos aludon për debatet mbi vlerën e përkthimit në shoqërinë shumëgjuhëshe të Kosovës.

Kostas Bassanos (1961) ka lindur në Kamena Vourla dhe jeton e vepron në Athinë.

Kostas Bassanos's site-specific installation is based on Walter Benjamin's dictum: "There is no document of civilization which is not at the same time a document of barbarism." The line, which appears in his 1940 essay "Theses on the Philosophy of History," is engraved in both Catalan and German on a memorial stone in Portbou, Spain, where, only months after writing the text, in September 1940, he committed suicide while fleeing the Gestapo. Benjamin argued that history is not a linear evolution of events toward a better future but rather a complex and contradictory process in which progress and barbarism are intimately intertwined. For this new commission, Bassanos covers Bistrica's riverbed with Benjamin's words. Installed between the two main bridges of Prizren, his work incorporates the dual nature of rivers as elements that both connect and divide. The letters are made of standard Euro-pallet wood painted with typographic ink. The material and color choices associated with the transportation of goods, on the one hand, and the dissemination of text, on the other, aim to emphasize language's ability to function as a signifier of both economic and cultural dominance. By reproducing the text in the languages used on the philosopher's memorial stone, Bassanos alludes to debates about the value of translation in Kosovo's multilingual society.

Kostas Bassanos (1961) was born in Kamena Vourla and lives and works in Athens.

(LS)

Sheshi i Lidhjes
League Square

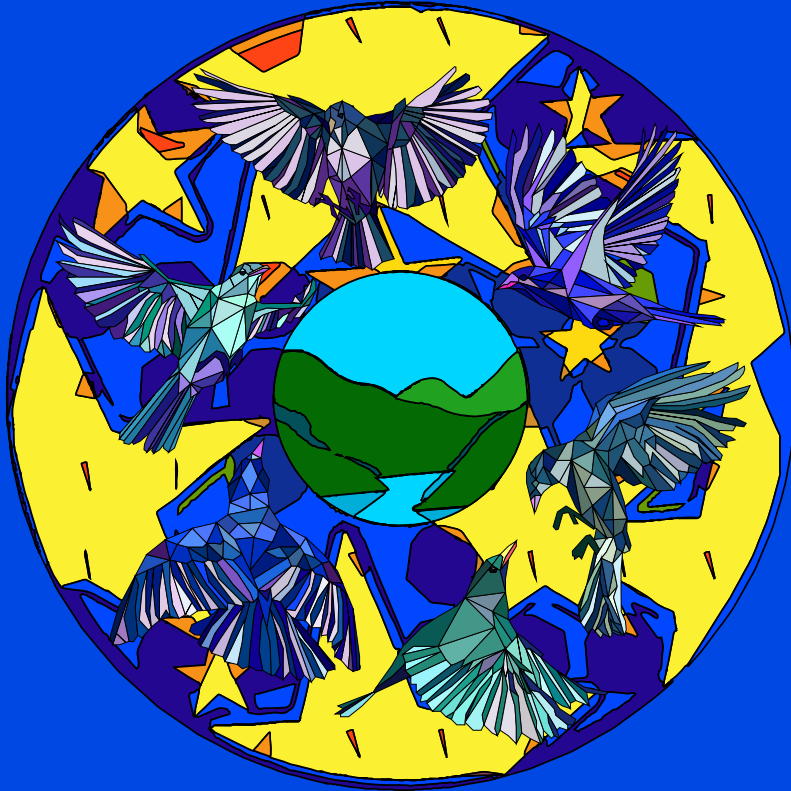
NEDA SAEEDI

NEDA SAEEDI

*IN THE DEPTH OF THE NIGHT
THE SKY SEES THE SUN?*

*NË THELLËSINË E NATËS
QIELLI SHEH DIELLIN?*

2023

Mbështetur nga/ Supported by Goethe Zentrum
Prishtina and Radiance
Teksti nga/ Text by Övül Ö. Durmuşoğlu

Neda Saeedi krijon mjedise me bazë skulpturore që gjurmojnë dijen dhe mitet stërgjyshërore, si dhe gjenealogjitë që rrjedhin nga vegimet e saj të Mesopotamisë dhe nga përvoja e saj si punëtore kulturore imigrante në Evropë. Ndërsa shkrin epoka, trajta dhe narrativa të ndryshme me njëra-tjetrën, ajo vë në pyetje mënyrën se si arkitektura farkon trupin e njeriut dhe marrëdhënien e tij me botën përmes të kuptuarit vetmor të artistes për punën e dorës dhe qëndrueshmërinë. Brenda hapësirave të saj, të cilat japin edhe përshtypjen e familjaritetit, edhe atë të papritshmërisë, ajo i vetëdijeson audiencat për një poetikë tejbrezore që mund të jetë edhe e lashtë, edhe futuristike në të njëjtën kohë. Për veprën e saj nga edicioni i 4-t i Autostrada Biennale, ajo imagjinon një sy të qytetit që sodit nga e kaluara drejt së ardhmes—brenda pedestalit rrethor të monumentit të shkatërruar të partizanëve—gjë që simbolizon rrëfimin e pasosur të shpërnguljes dhe vendosjes. Vepra e qelqtë frymëzohet nga fenerët Fresnel dhe nga vetë fjala Kosovë, që do të thotë fusha e mëllenjave. Mëllenjat shtegtojnë vetëm në kohë vështirësish; ato gjithmonë kthehen në vendet që i quajnë shtëpi. Gjashtë mëllenja që qarkullojnë brenda syrit theksojnë etnitë e ndryshme të Kosovës në lëvizje dhe kthim të vazhdueshëm. Lëvizja e tyre e pasosur lidhet me rrëfimet e shumta që presin radhën të tregohen në këtë pjesë të lashtë të botës.

Neda Saeedi (1987) ka lindur në Tehran dhe jeton e vepron në Berlin.

Neda Saeedi creates sculpture-based environments that trace ancestral knowledge, myths, and historical genealogies that stem from her visions of Mesopotamia and her immigrant cultural worker experience in Europe. As they collapse different times, forms, and narratives into each other, they question how architecture re-crafts the human body and its relation with the world through the artist's idiosyncratic understanding of handicraft and sustainability. Inside her spaces, which feel both familiar and unexpected, she makes her audiences aware of a transgenerational poetics that can be ancient and futuristic at once. For her commission for the 4th Autostrada Biennale, she imagines an eye of the city gazing from the past into the future—inside the circular pedestal of the destroyed Partisan monument—symbolizing the everlasting story of migration and settlement. The glass work is inspired by lighthouse Fresnel lenses and the word *Kosovo* itself, which means “field of blackbirds.” Blackbirds only migrate in times of difficulty; they always come back to where they consider home. Six blackbirds circulating inside the eye highlight different the ethnicities of Kosovo in constant movement and return. Their everlasting movement hints at the many stories which wait to be told in this ancient part of the world.

Neda Saeedi (1987) was born in Tehran and lives and works in Berlin.

(SEH)

Shtëpia e Shani Efendiut
Shani Efendi House

Rruga Farkëtarët

BAJRAM MEHMETI
BOUCHRA KHALILI
KOSTAS BASSANOS
NIL YALTER
OSCAR LARA

BAJRAM MEHMETI

*PEZAZIS FROM AROUND
THE REGION OF KOSOVO*

*PEIZAZHE PREJ PËRRETH
RAJONIT TË KOSOVËS*

2021-23

Mbështetur nga/ Supported by ERIAC
Teksti nga/ Text by Hana Halilaj

Në fshatin e vogël Lepinë të banuar me serbë dhe romë, i cili gjendet rreth gjysmë ore larg me makinë nga Prishtina, është e vendosur studioja e artistit rom Bajram Mehmeti, të cilën e ndan me të motrën, artisten e mirënjohur Farija Mehmeti. Farija njihet për portretet e grave rome që shpërfaqin në mënyrë të stërholluar tiparet e fytyrave dhe yrnekët e veçantë të tekstileve, ndërsa i vëllai njihet për peizazhet e tij me pastel. Mehmeti gjithmonë ka dashur të jetë piktor. Sidoqoftë, për shkak të gjendjes ekonomike të familjes, ai nuk ka pasur mundësi ta ndjekë ëndrrën për të studiuar në Degën e Arteve të Bukura të Akademisë së Arteve. Vetëm në vitin 2000 ia kishte dalë të ndiqte një kurs pikturim me piktorin kosovar Zoran Živković, i cili jepte mësim në një shkollë private në fshatin Uglar të Fushë Kosovës të banuar me serbë. Në fund të semestrit, ai kishte marrë pjesë në ekspozitën e parë grupore, e cila u kishte hapur udhë mundësive të tjera. Pikturat e ëndërrta të Mehmetit paraqesin peizazhe konkrete dhe imagjinare dhe skena nga fshati i tij i Lepinës, të bazuara në kulturën dhe traditën rome. Vepra e tij përshkohet nga një ndjenjë prehjeje por edhe çiltërsie, duke marrë parasysh teknikat e tij popullore të të pikturuarit. Pikturat luhaten nga imazhet e përditshmërisë të joshja e vendeve imagjinare. Pamjet e lumenjve, shtëpive, njerëzve që punojnë në ara ose që marrin pjesë në aktivitete të tjera të zakonshme përbëjnë subjektet e tij kryesore. Në Autostrada, ato shfaqen mu ashtu siç i paraqet ato në studion e tij të vogël, si kaleidoskop imazhesh që na flasin nga tryeza e punës.

Bajram Mehmeti (1980) ka lindur në Lepinë dhe jeton e vepron në Lepinë.

In the small Serbian-Romani village of Lepina, about a half-hour drive from Prishtina, is the studio of the Roma artist Bajram Mehmeti, which he shares with his sister, renowned artist Farija Mehmeti. Farija is known for her portraits of Roma women that meticulously depict facial features and distinct textile patterns, while her brother is known for his pastel landscapes. Mehmeti always wanted to be a painter. However, due to his family's economic conditions he could not follow his dream of studying at the Fine Arts Academy. It was not until 2000 that Mehmeti managed to take painting classes, with the Kosovar painter Zoran Živković, who gave lessons at a private school in Ugljare, a Serbian village in Fushë Kosovë. At the end of the term, he participated in his first group show, which led to further opportunities. Mehmeti's dreamlike paintings present imaginary and concrete landscapes and scenes from around Lepina, based on Roma culture and tradition. The work is permeated by a sense of serenity but also frankness, given his vernacular painting technique. The paintings oscillate between images of everyday life and the allure of imaginary places. Views of rivers and skies, homes, animals, people working in the field or participating in other quotidian activities are his main subjects. In Autostrada, they are shown just as he displays them in his small studio: a kaleidoscope of images speaking to us from a working desk.

Bajram Mehmeti (1980) was born in Lepina and lives and works in Lepina.

BOUCHRA KHALILI
THE TYPOGRAPHER
TIPOGRAFI
2019

Teksti nga/ Text by Övül Ö. Durmuşoğlu

Për më shumë se një dekadë, Bouchra Khalili ka krijuar konstelacione të kthjelltësuarra ndër gjeografi komplekse të shtypjes, qëndresës, dështimit, dëshirimit, mbijetesës dhe shpresës. Rrëfimet e subjektiviteteve të detyruara rimarrin frekuencat në hapësirat që krijon ajo. Ajo po gjurmon trajektoren e angazhimit politik të Jean Genet në vitete e 70-ta, gjë që ka përfshirë për herë të parë në veprën e saj artistike në *Foreign Office* (Zyra e Huaj, 2015). Genet është rritur jetim në sistemin publik të mirëqenies në Francë në fillim të shekullit të 20-të. Ai ishte shkolluar formalisht për shtypshkrim, por pas pak kohe i kishte ikur sistemit. Sipas traditës në Francë, shtypshkrimi ishte profesion që merrej përsipër nga fëmijët e talentuar të punëtorëve, të cilët ishin thelbësorë për qarkullimin e ideve revolucionare në klasën punëtore. Në veprën *Tipografi*, një tipograf radhit një shënim dorëshkrimor të gjetur përmbi redaktimet e fundit të *Prisoner of Love* (I Burgosuri i Dashurisë, 1986), të librit të fundit të Genet, që ndërthurte kohën e tij me *fedayeen*-ët palezinezë dhe me Panterët e Zinj, si dhe çaste të tjera të rëndësishme të jetës së tij. E xhiruar bardhezi në 16mm, përdorimi i filmit celuloid thekson metaforën e kinemasë si teknikë e radhitjes së imazheve, duke zgjeruar forcën nomade të fjalëve dhe imazheve për t'u orientuar përmes rrëfimeve, kohëve dhe medimeve.

Bouchra Khalili (1975) ka lindur në Casablanca dhe jeton e punon në Berlin.

For over a decade, Bouchra Khalili has created lucid constellations across complex geographies of oppression, resistance, failure, yearning, survival, and hope. The stories of forced subjectivities regain their frequency in the breathing spaces she opens. She has been tracing Jean Genet's politically engaged trajectory of the 1970s, which she included in her artistic work for the first time in *Foreign Office* (2015). Genet grew up an orphan in the French public welfare system at the beginning of twentieth century. He was formally educated in typography, but soon fled the system. In France, typography was traditionally taken up by the gifted children of workers, who became essential for the circulation of revolutionary ideas among the working class. In *The Typographer*, a typographer typesets a manuscript note found at the top of the final proofs of *Prisoner of Love* (1986), Genet's last book, which wove together his time with the Palestinian *fedayeen* and the Black Panthers, among other important moments in his life. Shot in 16mm and in black and white, the use of celluloid film highlights the metaphor of cinema as a technique for typesetting images, expanding the nomadic power of words and images to navigate throughout stories, time, and media.

Bouchra Khalili (1975) was born in Casablanca and lives and works in Berlin.

KOSTAS BASSANOS

ANYWHERE BUT HERE

KUDO PËRVEÇ KËTU

2015–16

Teksti nga/ Text by Orestis Mavroudis

Vepra me themel tekstual e Kostas Bassanos është interpretim skulpturor i togfjalëshave, vargjeve dhe shkëputjeve nga burime të shumëllojshme historike. Ai i shndërron tekstet prej të qenit specifike për përmbajtjen në të qenët specifike për hapësirën. Përmes instalacioneve të tij, ai eksploron nënkuptimet shoqërore dhe politike të koncepteve të territorit, peizazhit dhe vendbanimit, duke theksuar materialitetin e gjuhës dhe kapacitetin e saj për t'i dhënë trajtë perceptimit, përvojës dhe përfaqësimit të hapësirës. Në videon e tij *Anywhere but Here* (Kudo Përveç Këtu), Bassanos performon një gjest skulpturor. Duke ecur nëpër frymë drejt fundit të një moli, ai hedh një letër në det. Ndërsa personazhet e drunjta, të cilat shqiptojnë titullin e veprës, rrokin ujin dhe mbarten tutje, ato bëhen metaforë për arratisjen. Duke e çliruar fjalinë, Bassanos trupëzon një largim fizik dhe kohor nga e këtushjma dhe e tashmja, gjë që zbulon përmasën performative të praktikës së tij konceptuale.

Kostas Bassanos (1961) ka lindur në Kamena Vourla dhe punon e vepron në Athinë.

Kostas Bassanos's text-based work is a sculptural interpretation of appropriated phrases, verses, and fragments from diverse historical sources. He shifts texts from being content-specific to site-specific. Through his installations, he explores the social and political implications of concepts like territory, landscape, and habitat, emphasizing the materiality of language and its capacity to shape perception, experience, and representation of space. In his video *Anywhere but Here*, Bassanos performs a sculptural gesture. Walking to the end of a pier against the wind, he throws letters into the sea. As the wooden characters, which spell out the title of the work, hit the water and are carried away, they become a metaphor for escape. By liberating the sentence, Bassanos enacts a physical and temporal departure from the here and now, revealing the performative dimension of his conceptual practice.

Kostas Bassanos (1961) was born in Kamena Vourla and lives and works in Athens.

NİL YALTER

I AM

UNË JAM

1992

Mbështetur nga/ Supported by SAHA Foundation
Teksti nga/ Text by Övül Ö. Durmuşoğlu

Që nga vitet e 70-ta, historia e Nil Yalter përbrenda narrativës më të gjerë të artit bashkëkohor të Turqisë ka lëshuar rrënjë përgjatë një mënyre të menduari nomade ndërmjet mediumeve, disiplinave, komuniteteve, kulturave dhe qyteteve. Ajo vazhdimisht vë në pyetje klasën e sunduese, pushtetin dhe autoritetin. Në këtë hapësirë gjen mënyrën për t'u rigërshetuar me rrënjët e saj. Mënyra se si përdor politikat e vendndodhjes—pra vendet dhe hapësirat si kartografi pushteti—ndërton një formë të vetëkritikës, një narrativë kritike gjenealogjike. Vepra e saj shpeshherë ngrihet mbi diturinë e vendvendosur (dituria që informohet nga konteksti historik, kulturor, gjuhësor dhe vleror i personit) nga përvojat personale dhe historitë që lidhen me to. Relacionet e saj të mishëruara të këtyre ndriçojnë dhe transformojnë dijen e shikuesve për vetveten dhe për botën. Fjalori i saj artistik përbëhet nga hulumtimet, poezia, materialiteti, rrëfimtaria dhe abstraksioni. Brenda kësaj kornize të gjerë, figurat dhe historitë e grave paraqiten bashkë me prejardhjen e tyre shumëplanëshe si forca që lidhin të tashmen, të kaluarën dhe të ardhmen. Vepra e shfaqur rrallë *I AM* (UNË JAM) nga Yalter, e cila del si manifest i identitetit të saj polifonik, është shembull i fuqishëm i mënyrave se si artistja mëton kundërfiksime të nomadizmit mbi identitetet dhe historitë e kategorizuara. *I AM* si manifest thekson kujtimet dhe gjuhët e ngulitura në trupat e grave në Ballkanin perëndimor dhe në Mesdheun lindor. Vepra rigjurmon udhët mes Ballkanit perëndimor, Stambollit e Anadollisë dhe shërben si rikujtim për rrëfimet e shumta të parrëfyara të këtyre nënve. E përkthyer në gjuhët e Prizrenit, *I AM* shfaqet në çaste të ndryshme krahas instalacioneve kryesore në Shtëpinë e Shani Efendiut.

Nil Yalter (1938) ka lindur në Kairo dhe jeton e punon në Paris.

Since the 1970s, Nil Yalter's story within the larger narrative of Turkish contemporary art has found its roots inside a nomadic thinking between media, disciplines, communities, cultures, and cities. She constantly questions the establishment, power, and authority. It is here that she finds a way to float with her roots. The way she makes use of the politics of location—places and spaces as cartographies of power—constructs a form of self-criticism, a critical genealogical narrative. Her work is often built upon situated knowledge from personal experiences and the stories around them. Her embodied accounts of these illuminate and transform viewers' knowledge of themselves and the world. Her artistic vocabulary is made up of research, poetry, materiality, storytelling, and abstraction. Within this big picture, figures and histories of women appear in their multifaceted ancestry as forces to connect present, past, and future. Yalter's rarely shown work *I AM*, a manifesto on her polyphonic identity, is a strong example of the ways the artist claims nomadism contra fixations on categorized identities and histories. *I AM* highlights the memories and languages embedded in the bodies of women in the western Balkans and eastern Mediterranean. The work retraces the routes between the western Balkans, Istanbul, and Anatolia, and is a reminder of the many untold stories of these places. Translated in the languages of Prizren, *I AM* appears in different moments alongside the main installations in Shani Efendi House.

Nil Yalter (1938) was born in Cairo and lives and works in Paris.

OSCAR LARA

*WITHIN HERITAGE
MOVEMENTS*

*PËRBRENDË LËVIZJEVE
TË TRASHËGIMISË*

2013–21

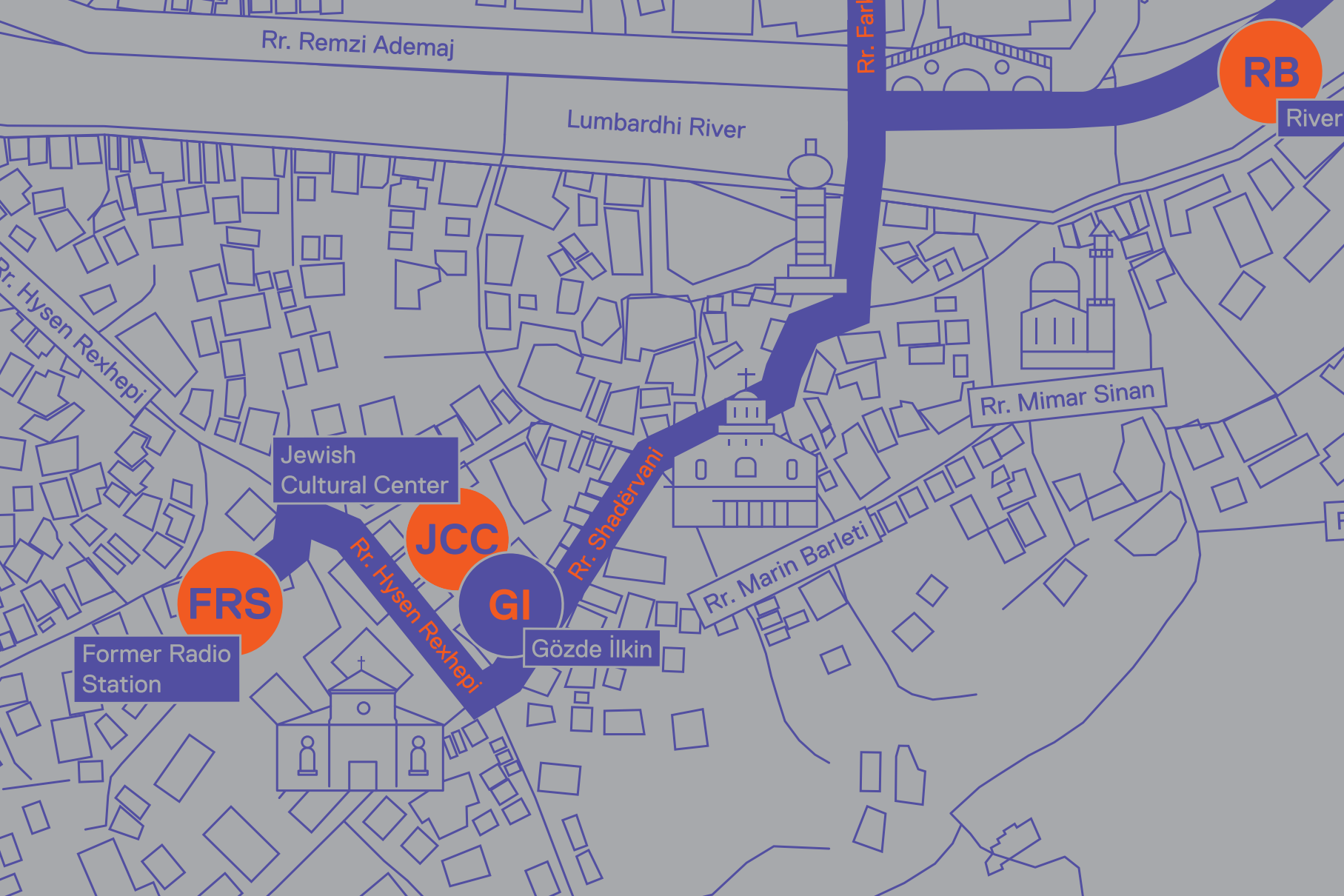
Teksti nga/ Text by Áron Rossman-Kiss

Within Heritage Movements (Përbrenda Lëvizjeve të Trashëgimisë) nis prej një çasti befasie: ndeshja e Oscar Lara-s me tapiceritë e Paracas para kontaktit me evropianët në Muzeun e Gothenburg të Kulturës Botërore. Ose mbase filloi prej një çasti hajnie: në vitet e 30-ta, diplomatët suedezë kishin kontrabanduar këto vepra nga Peruja, vendi i prejardhjes së Lara-s. Befasia, hajnia dhe një reflektim mbi kuptimin dhe krijimin e autenticitetit janë të thurura në punën komplekse të Lara-s që do të vazhdojë gjatë dekadës së ardhshme. Përmes një gjesti lozonjar, por mashtrues, thelbi i projektit përfshinë rikrijimin e hollësishëm të tapicerive indigjene vetëm përmes punës së suedezëve: me hulumtues suedezë, artizanë suedezë, financim suedez dhe, *sí*, lesh të alpakave suedeze. Trajektoret e këtyre kopjeve dikur janë kryqëzuar me ato të veprave origjinale, të cilat janë rimarrë zyrtarisht dhe janë riatdhesuar në Peru; dy grupe tapicerishë që udhëtojnë në paketa diplomatike përmes Atlantikut, përmes tegelave të kolonializmit, fije të lirshme që kurrë nuk gjejnë vendin e tyre. *Within Heritage Movements* përbëhet nga shfaqja e tapicerive mahnitëse, një video dhe nga materiali arkivor. Ajo është po ashtu shfaqje e mënyrës se si inskenohet kultura e estetikës së ekstraktimit, të marrëdhënieve të pabarabarta të punës që strukturojnë botën e globalizuar. Fillimi i procesit të riatdhesimit mund të pikaset, po kur mbaron ai (në qoftë se mbaron fare)? Vepra e Lara-s përqafon paqartësinë që shoqëron çdo trashëgimi, e riinterpreteton dhe me mprehtësi fton shikuesit të marrin pjesë në këto lëvizje të trashëgimisë.

Oscar Lara (1977) ka lindur në Lima dhe jeton e vepron në Stokholm.

Within Heritage Movements started from a moment of surprise: Oscar Lara's encounter with precontact Paracas tapestries at the Gothenburg Museum of World Culture. Or perhaps it started from a moment of theft: in the 1930s, Swedish diplomats smuggled these pieces out of Lara's native Peru. Surprise, theft, and a subtle reflection on the meaning and making of authenticity are all woven into the complex work Lara embarked on for the next decade. In a deceptively playful gesture, the project's centerpiece involves the minute recreation of the Indigenous tapestries through exclusively Swedish labor: Swedish researchers, Swedish artisans, Swedish funding, and, *sí*, Swedish alpaca wool. These replicas' trajectories eventually crisscrossed those of the original pieces, which were officially reclaimed and repatriated to Peru: two sets of tapestries traveling in diplomatic boxes across the Atlantic, along colonialism's seams, loose threads never quite falling into place. *Within Heritage Movements* is a display of breathtaking tapestries, a video, and archival material. It is also a display of the way culture is staged, the aesthetics of extraction, the uneven labor relations that structure our globalized world. The start of a repatriation process can be readily identified, but where does it end—if ever? Lara's work embraces the uncertainty that comes with every heritage, spins it, and deftly invites viewers to move within these heritage movements.

Oscar Lara (1977) was born in Lima and lives and works in Stockholm.

Rr. Remzi Ademaj

Lumbardhi River

RB

River

Rr. Hysen Rexhepi

Jewish
Cultural Center

JCC

FRS

Former Radio
Station

Rr. Hysen Rexhepi

GI

Gözde İlkin

Rr. Shadervani

Rr. Marin Barleti

Rr. Mimar Sinan

(JCC)

Gendra Kulturore Hebreje
Jewish Cultural Center

Rruga Pal Paluca

MICHAEL RAKOWITZ

MICHAEL RAKOWITZ

ALEF LAMED LAMED HEI:
G-D IN ARABIC-IN-HEBREW
LETTERS FROM AN
ARAB-JEWISH HAGGADAH,
BAGHDAD, IRAQ, 1935

ALEF LAMED LAMED
HEI: Z-TI ME SHKRONJA
ARABE E HEBREJE
PREJ NJË HAGADAJE
ARABE-HEBREJE,
BAGDAD, IRAK, 1935

2023

Teksti nga/ Text by Giulia Menegale

Sapo kishte parë Shtëpinë e Bashkësisë Hebraike në Prizren, të mbuluar me mushama (për renovim) me një çarje në mes, Michael Rakowitz i kishte ardhur ndër mend imazhi i një libri të shenjtë. Në veçanti kishte menduar për librin e lutjeve të hebrenjve irakianë, e cila është shtypur para *Farhud*-it, shpronësimit të dhunshëm të hebrenjve irakianë në vitin 1941 që kishte pasur për pasojë arratisjen e prindërve të tij drejt Shteteve të Bashkuara. Rakowitz përdor koleksionin e tij të librave të lutjeve të hebrenjve irakianë që ka grumbulluar ndër vite si trampolinë për instalacionin e tij dhe si material për të dënuar përpjekjet për kontestimin politik të identiteve transnacionale, përfshirë të tijën, përmes kulturës. Në gjithësinë artistike të Rakowitz ngjan shpesh rishfaqja e gjësedeve të shkatërruara në lidhje me jetët e shkatërruara. Me themel në historinë e dëbimit të familjes, vepra e tij angazhohet me subjekte të tilla që përfshijnë rrymat nacionaliste në Mesdheun lindor dhe rritjen e dhunës imperialiste së fundi në Irak. Artisti shqyrton jetëshkrimet e gjësedeve që implikohen në këto histori të ndërlikuara dhe kundërthënëse për të parafytyruar pika ndërveprimi dhe vazhdimësie përmes së cilave të imagjinohet bashkëjetesa paqësore e njerëzve përtej polarizimeve nacionale dhe sektare. Vepra e tij, e cila merr trajtën e një fasade të mbuluar me mushama, shndërron ndërtesën në një libër të shenjtë të hapur. Në një çift faqesh, artisti identifikon fjalën arabe *Allah* të shkruar me shkronja hebreje. Faqja që mbulon Shtëpinë e Bashkësisë Hebreje, e cila u qëndron përkaj hapësirave të tjera të shenjta sikur xhamia, katedralja katolike, kisha ortodokse, na kujton rëndësinë e ruajtjes së formave sinkretike të jetës që të mos copëtohet bota.

Michael Rakowitz (1973) ka lindur në Long Island dhe jeton e vepron në Çikago.

Michael Rakowitz immediately conjured the image of a sacred book when he saw Prizren's Jewish Cultural Center covered by a tarp (for renovation) with a split down the middle. In particular, he thought of an Iraqi Jewish prayer book, printed before the *Farhud*, the violent dispossession of Iraqi Jews in 1941, which led to his family's exile in the United States. Rakowitz uses the Iraqi Jewish prayer books that he's collected over many years as a springboard for the installation, and as a material to denounce attempts to politically contest his own, and many other, transnational identities through culture. In Rakowitz's artistic universe, the reappearance of destroyed objects in connection with destroyed life often occurs. Anchored in his family's history of displacement, his work engages with subjects ranging from the nationalist winds in the eastern Mediterranean to the recent intensification of imperialist violence in Iraq. The artist interrogates the biographies of objects implicated in these complex and conflicting histories to envision points of interaction and continuity upon which to imagine peaceful coexistence among people beyond nationalist and sectarian polarizations. His work, which takes the form of a tarp-covered facade, transforms the building into an open sacred book. On one of the spreads, the artist identifies the Arabic word *Allah* written in Hebrew letters. The pages covering the Jewish Cultural Center, which abuts other sacred spaces, such as the mosque, the Catholic cathedral, and the Orthodox church, remind us of the importance of the preservation of syncretic forms of life for the world not to be torn apart.

Michael Rakowitz (1973) was born in Long Island and lives and works in Chicago.

(FRS)

Ish-Stacioni i Radios
Former Radio Station

Rruga Papa Gjon Pali 2

HONG-KAI WANG
JULUWARLU GROUP
ABORIGINAL CORPORATION
& NATHAN GRAY

HONG-KAI WANG

HAZZEH

2019–22

Mbështetur nga/ Supported by National Culture
and Arts Foundation in Taiwan
Teksti nga/ Text by Övül Ö. Durmuşoğlu

Si mund të lëshojë rrënjë dikush në një vend të cilit qartazi nuk i përket? Dhe çfarë do të thotë kur kësaj pune i dilet mbanë? Ç'është gjëja që e lidh dikë me tingullin e një gjuhe që s'e ka folur kurrë më parë? Çfarë nëse revolucionin është një nga këto gjuhët që s'janë dëgjuar e s'janë shqiptuar, por që kuptohen? Me shtrimin e këtyre pyetjeve, Hong-Kai Wang luan me frekuencat e ndryshme në botën që lidh njerëzit jo vetëm me njerëz të tjerë, por edhe me truallin dhe me qeniet e tjera të gjalla përgjatë kohës. *Hazze* fillimisht është porositur nga Fondacioni MMAG në Amman për të hulumtuar tingujt e peizazhit palestinez që përshkruhen gjallërisht e poetikisht nga Jean Genet në *Prisoner of Love* (I Burgosuri i Dashurisë, 1986). Genet ka qenë në Jordani dhe në Liban gjatë një kohe kritike për rajonin dhe lëvizjet e tij “kanë pasur pothuajse efektin e leximeve sizmografike, duke i gjetur dhe shpërfaqur thyerjet që fshihte një sipërfaqe kryesisht normale”, me fjalët e Edward Said. Në arabisht, *hazze* do të thotë lëkundje apo dridhje, pra i referohet tërmetit. Në këtë rast, kjo metaforë kontekstualizon në mënyrë të fuqishme konfliktet e rrëmujshme të rajonit, truallin që plasaritet e dridhet tektonikisht nën peshën e historisë. Wang përdor një traditë vajtimi palestinez të ndaluar e thuajse të harruar që quhet *Nuwah* për të vendosur lidhje me mënyrën sizmologjike të Genet për të kuptuar peizazhin jordaniz. Ajo ka bashkëpunuar me gra të reja palestineze e jordanize që vetëm kishin dëgjuar për *Nuwah* nga më të moshuarit. Në formën e një ushtrimi të hapur, ato u kënduan e i vajtuan së bashku të thyerjet në vende të ndryshme të Jordanisë veriore dhe të Palestinës. Ato krijuan së bashku; ato dëgjuan frekuencën e përgjigjes që jehonte nga vetë trualli. *Hazze* është një mjedis sensual i thurur me vepra të tilla të të pyeturit, të nderuarit, të vajtuarit dhe të dëgjuarit—një përpjekje për të komunikuar me historinë që është i është këputur botës.

Hong-Kai Wang (1971) ka lindur në Junlin dhe jeton e vepron në Tajpej.

How does one root in places in which one doesn't visibly belong? And what does it mean when one can? What is it that can connect one to the sound of a language one has never spoken? What if revolution is one of those languages never heard, never iterated, yet understood? Asking these questions, Hong-Kai Wang plays with various frequencies in the world that connect humans not only to other humans but to the land and other living beings across time. *Hazze* was originally commissioned by MMAG Foundation in Amman to explore the sounds of the Palestinian landscape that are described vividly and poetically by Jean Genet in *Prisoner of Love* (1986). Genet was in Jordan and Lebanon at a very critical point for the region, and his movements “had something like the effect of a seismographic reading, drawing and exposing the fault lines that a largely normal surface had hidden,” in the words of Edward Said. In Arabic, *hazze* means shaking or quivering, also referring to an earthquake. Here, the metaphor powerfully contextualizes the region's tumultuous conflicts, the land that tectonically cracks and quivers under the heaviness of history. Wang employs a Palestinian, nearly forgotten, banned oral lament tradition, *Nuwah*, to get in touch with Genet's seismographic way of understanding the Jordanian landscape. She collaborated with young Palestinian and Jordanian women who had only heard *Nuwah* sung by their elders. In an open rehearsal form, they sang and mourned together to cracks in different sites in northern Jordan and Palestine. They collectively created; they listened to the frequency of the response that echoed back from the land. *Hazze* is a sensual environment weaved of such a condensed act of asking, honoring, grieving, and listening—an attempt to communicate with a history that is cut away from the world.

Hong-Kai Wang (1971) was born in Yunlin and lives and works in Taipei.

JULUWARLU GROUP
ABORIGINAL CORPORATION
& NATHAN GRAY

ERA OF THE ELDERS

EPOKA E PLEQVE

2023

Teksti nga/ Text by Joanna Warsza

Në vitin 2021, populli Yindjibarndi i rajonit Pilbara (në Australinë veriperëndimore) është bërë populli i parë aborigjin që gëzon të drejtën mbi pronësinë e një miniere ekzistuese. Si dëshmi për lidhjen që kanë me atë truall i kanë dorëzuar gjykatës këngë, rrëfime dhe piktura nga arkivi i tyre kulturor dhe gjuhësor. E themeluar në fundin e viteve të 80-ta, Juluwarlu Group Aboriginal Corporation është shembull i asaj që kuratorja Margot Neal (nga Qendra për Dijet Indigjene) quan “arkivi i tretë”. Është pra një dyzim i arkivit të shkruar dhe teknologjik perëndimor dhe i formës aborigjine të ruajtjes së dijes—një arkiv i ngulur në “vend” si varg këngësh e rrëfimesh të veçanta për hapësirën (që zakonisht quhen songlines), të cilat krijojnë një mjet mnemonik për kujtimin e vëllimeve të mëdha të historisë gojore dhe diturive ekologjike. Bashkëpunimi i Juluwarlu me Nathan Gray është një vepër radiofonike që është krijuar gjatë një rezidence artistike në Pilbara dhe bazohet në intervista të bëra me pleq të Yindjibarndi, autobiografite e të cilëve lexohen nga pasardhësit e tyre, duke vënë në kornizë një periudhë kohore të karakterizuar nga qëndresa ndaj shpronësimit të trojeve, shtypjes dhe dhunës koloniale. Mjegullimi i breznive, veçoritë ahistorike të audios, si dhe stili joformal e ndërhyrjet e herahershme nga lexuesit—shumica prej të cilëve janë pleqtë e sotëm—e tërheqin në mënyrë të pashmangshme këtë histori gojore në çastin e tanishëm, duke e vendosur përkrah përpjekjeve bashkëkohore dhe duke siguruar që e kaluara të jetë e prekshme në të tashmen.

Shënim: Ju lusim ta keni parasysh që kjo vepër përmban incizime të zërave të personave aborigjinë që tanimë kanë vdekur.

Juluwarlu Group Aboriginal Corporation (e themeluar në vitin 1998) është arkivi kulturor i popullit Yindjibarndi të Australisë veriperëndimore. Nathan Gray (1974) ka lindur në Perth dhe jeton e vepron në Berlin.

In 2021, the Yindjibarndi people of the Pilbara (North-Western Australia) became the first Aboriginal people to gain an exclusive Native title over an existing mine. As evidence of their link to their land they submitted to the court songs, stories, and paintings from their cultural and linguistic archive. Founded in the late 1980s, Juluwarlu Group Aboriginal Corporation is an example of what curator Margot Neal (Centre for Indigenous Knowledges) calls the “third archive.” It is a combination of a Western written and technological archive and an Aboriginal form of knowledge preservation—an archive that is embedded in “country” as a site-specific set of songs and stories (often called *songlines*) that forms a mnemonic device for remembering vast amounts of oral history and ecological information. Juluwarlu’s collaboration with Nathan Gray is a work for radio that was created during an artist residency in the Pilbara, and draws from interviews with a generation of Yindjibarndi elders whose autobiographies are read by their descendants, framing a period of time characterized by resistance to land dispossession, oppression, and colonial violence. The blurring of the generations, the ahistorical audio settings, and the informal style and occasional interjections of the readers—many of whom are today’s elders—inexorably draws this oral history into the current moment, situating it alongside contemporary struggles and ensuring that the past is tangible in the present.

Note: Please be advised that this work contains recordings of the voices of Aboriginal people who may have since passed away.

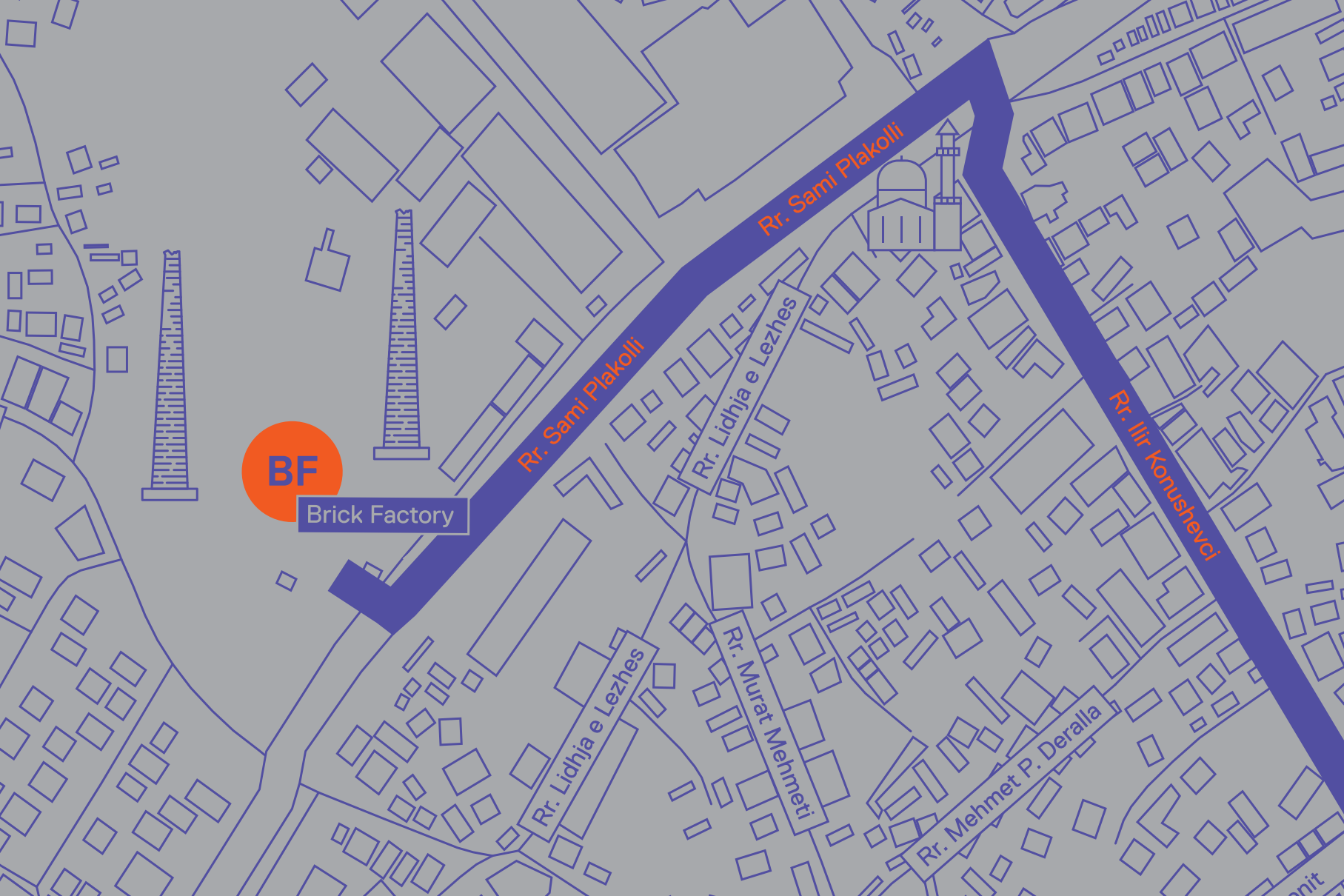
Juluwarlu Group Aboriginal Corporation (founded in 1998) is the cultural archive of the Yindjibarndi people of North-Western Australia. Nathan Gray (1974) was born in Perth and lives and works in Berlin.

PRISHTINA

9.7

—9.9.2023

BF

Brick Factory

Rr. Sami Plakolli

Rr. Sami Plakolli

Rr. Lidhja e Lezhës

Rr. Lidhja e Lezhës

Rr. Murat Mehmeti

Rr. Mehmet P. Deralla

Rr. Ilir Konushevc

(BF)

Fabrika e Tullave
Brick Factory

Rruga Sami Plakolli

AGNES DENES
HERA BÜYÜKTAŞCIYAN

AGNES DENES

SUNFLOWER FIELDS

FUSHAT E LULEDIELLIT

2021-ONGOING/ NË VAZHDIM

Teksti nga/ Text by Giulia Menegale
& Joanna Warsza

Agnes Denes, artistja e famshme feministe me origjinë hungareze që vepron në Nju Jork, ka shpallur në *Manifesto-n* e saj të vitit 1969 që donte ta linte kullën e saj të fildishtë, pra studion e saj, dhe të hynte në botën e çështjeve globale, “për të komunikuar të pakomunikueshmen”, “për të përfytyruar të papërfytyrueshmen”, “për të mos pranuar kufizimet që ka pranuar shoqëria” dhe “për të vazhduar me kërkimin e pasosur”. Përgjatë jetës dhe karrierës, ajo ka imagjinuar dhe ka nisur eksperimente vizionare të bashkëjetesës përmes artit. Vepra e saj e mirënjohur *Wheatfield–The Confrontation* (1982), me dy arë gruri të mbjella në një deponi përplot me mbeturina në Manhatan afër Wall Street, ka interpretuar trashëgimime të artit mjedisor dhe e ka shndërruar në një intervenim ekologjik urban ku do të ndodhnin rropatje të ardhshme. Fillimisht e realizuar për edicionin e 3-të të Autostrada Biennale, *Sunflower Fields* (Fushat e Lulediellit) ka përfshirë aktivistë mjedisorë, studentë dhe fëmijë në një bashkëkrijim të vazhdueshëm e të përvitshëm të dy hapësirave të mbuluara me luledielli, një në Prishtinë dhe një në Prizren. Për vazhdimësinë e Fushave të Lulediellit, Denes ka instaluar një version të përkthyer në *Manifestos* së saj nga viti 1969, këtë herë në sipërfaqen e një pasqyre. Luledielli ka kuptime të ndryshme që ndryshojnë nga kultura në kulturë, por bukuria dhe energjia pozitive që rrezatohen nga këto bimë kanë inspiruar artisten ta ndajë këtë mesazh me ne: “Të gjithë mund të jemi sikur luledielli, të rritemi, të ushqehemi, t’ua dhurojmë të tjerëve begatinë tonë, të kthehemi në drejtim të diellit dhe t’ua reflektojmë të gjitha gjallesave ngrohtësinë e tij”.

Agnes Denes (1931) ka lindur në Budapest dhe jeton e vepron në Nju Jork.

Agnes Denes, an iconic feminist, New York-based artist of Hungarian origin, declared in her 1969 *Manifesto* that she wanted to leave the ivory tower of her studio and enter the world of global concerns, “communicating the incommunicable,” “visualizing the invisible,” “not accepting the limitations society has accepted,” and “persisting in eternal search.” Throughout her life and career, she has imagined and initiated visionary experiments of cohabitation through art. Her well-known statement work, *Wheatfield–The Confrontation* (1982), two acres of wheat planted on a rubble-strewn landfill in Manhattan near Wall Street, interpreted the heritage of environmental art and turned it into an urban ecological intervention, suggesting where future struggles would take place. Initially realized for the 3rd Autostrada Biennale, *Sunflower Fields* has involved environmental activists, students, and children, in the continuous, yearly co-creation of two areas covered with sunflowers, one in Prishtina and one in Prizren. For the continuation of *Sunflower Fields*, Denes installed a translated version of her 1969 *Manifesto*, this time carved into a mirror surface. The sunflower holds different meanings that vary from culture to culture, yet the beauty and positive energy radiated by these plants inspired the artist to share with us a positive message: “When things grow, blossom, life is expressing its transformations and secrets. Watch, listen, participate. We all can be like sunflowers, grow, nourish, endow others with our richness, turn to the sun, then reflect its warmth to all living creatures.”

Agnes Denes (1931) was born in Budapest and lives and works in New York City.

HERA BÜYÜKTAŞCIYAN

*WHO SPEAKS FROM
THE DUST, WHO LOOKS
FROM THE CLAY*

*KUSH FLET NGA
PLUHURI, KUSH SHEH
NGA DELTINA*

2023

Teksti nga/ Text by Giovanni Giacomo Paolin

Në zemër të veprës së Hera Büyüктаşıyan qëndron interesi i saj për kujtesën dhe arkitekturën, me vëmendje të veçantë ndaj ndërveprimit mes të dukshmes dhe të padukshmes. Kërkimi i saj mbi ujërat e humbura të Kosovës ka përfutur një vazhdimësi të rrjedhshme drejt një trajte të re të veprës së saj me titullin *My Eye's Pupil Is Your Nest* (Bebëza e Syrit Tim Është Foleja Jote, 2021) të paraqitur në edicionin e tretë të Autostrada Biennale. Pasi ka hequr një vijë uji imagjinare përgjatë greminës nën kalanë e Prizrenit, ky instalacion gjen shtëpi të re në Prishtinë duke rrjedhur brenda mureve të tulltores së vjetër. Si hapësirë e dikurshme e prodhimit që ka nxjerrë lëndët ndërtimore për shumë ndërtesa në qytet, ajo ka ushqyer një shtytje moderniste për zgjerim që ka çuar drejt humbjes së lumenjve që janë parë gabimisht si të pavyer. Pesë burime ujore që rishpërfaqin një rrymë të papritur brenda njërës nga ndërtesat më të vjetra në qendrën e qytetit bëhen terren për të reflektuar rreth poetikës materiale të tullave dhe valëve të njerëzve që kanë punuar në këtë fabrikë. Për shkak të lidhjes që ka me deltinën dhe elementin tokësor, uji përfaqëson njëkohësisht krijimin dhe gërryerjen, duke veshur çdo tullë me një narrativë të re dhe transformimin e vazhdueshëm të trajtës së saj me kalimin e kohës. Nëpërmjet veprës së saj, titulli i së cilës është huazuar nga poema e Kathleen Raine "Vetë", Büyüктаşıyan ofron një meditim mbi natyrën ujore të të ndërtuarit dhe të shlyerjes si përsëritje ciklike përmes kontrastit poetik. Kësisoj ajo vë në pah dy elemente që u japin trajtë kujtesave tona kolektive dhe mënyrat se si këto histori shkruhen e përfutohen.

Hera Büyüктаşıyan (1984) ka lindur në Stamboll dhe jeton e punën në Stamboll.

At the heart of Hera Büyüктаşıyan's work lies a deep interest in memory and architecture, with attention to the interplay between the visible and the invisible. Her research on the lost waters of Kosovo has generated a flowing continuity toward a new form of *My Eye's Pupil Is Your Nest* (2021), her work for the 3rd Autostrada Biennale. After tracing an imaginary water line on the cliffs under the castle of Prizren, the installation finds new life in Prishtina, running within the walls of the Brick Factory. As a former site of production, providing construction material to many of the buildings in the city, it fostered a modernist propulsion to growth that led to the loss of rivers that were falsely considered dysfunctional. Five aquatic sources, resurfacing an unexpected flow within one of the oldest landmarks of the city center, become grounds for reflection on the material poetics of brick and the waves of people who worked in the factory. In its bond with clay and the terrestrial, water simultaneously represents an element of creation and erosion, investing every block with new narratives and the continuous transformation of its shape with time. Through her work, whose title is borrowed from Kathleen Raine's poem "Self," Büyüктаşıyan offers a meditation on the aquatic nature of the act of building and erasure in cyclic repetition through poetic contrast. In so doing, she exposes two elements that shape our collective memories and the ways in which histories are written and conceived.

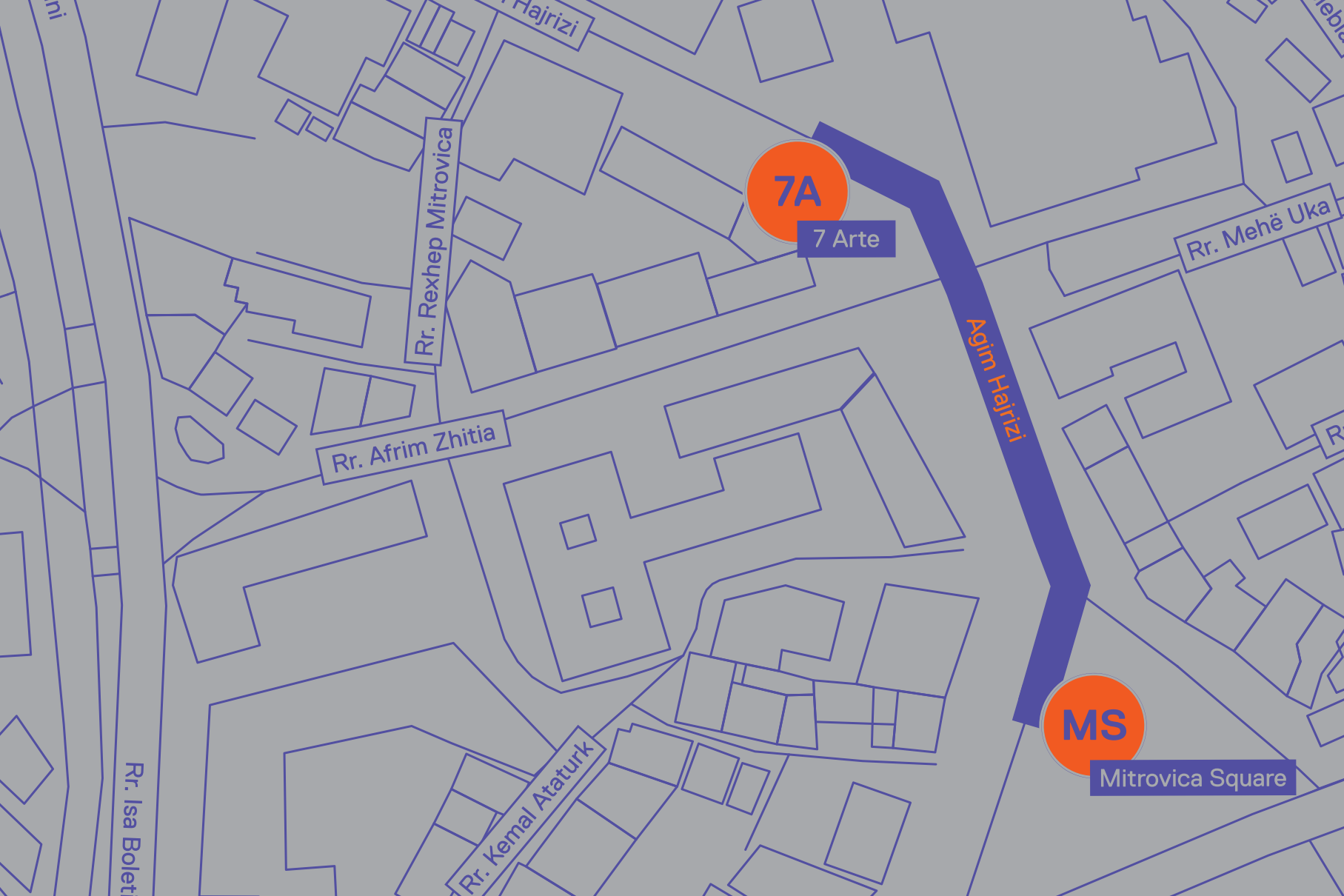
Hera Büyüктаşıyan (1984) was born in Istanbul and lives and works in Istanbul.

MITROVICA

9.7

—9.9.2023

7A

7 Arte

MS

Mitrovica Square

Rr. Rexhep Mitrovica

Rr. Afrim Zhitia

Rr. Kemal Atatürk

Rr. Mehë Uka

Rr. Isa Boletini

(MS)

Sheshi i Mitrovicës
Mitrovica Square

ALBAN MUJA

ALBAN MUJA

*MOVING MONUMENT–
MOVING BACK*

*MONUMENTI NË LËVIZJE–
KTHIMI PRAPA*

*SPOMENIK U POKRETU–
POKRET POVRATKA*

2021–23

Teksti nga/ Text by/ Tekst od Joanna Warsza
& Hana Halilaj

Për veprën e porositur nga edicioni i tretë i Autostrada Biennale në vitin 2021, Alban Muja është përqendruar në një monument të zhdukur për barazinë dhe progresin që dikur qëndronte në qendër të vendlindjes së tij të Mitrovicës. I ngritur në kohën e Jugosllavisë në fillimin e viteve të 70-ta, monumenti është hequr papritmas në vitin 2010 dhe statusi i tij mbetet i panjohur. Monumenti quhej “Barazia, Puna dhe Arsimi” dhe paraqiste përvijimin e dy burrave dhe të një gruaje duke mbajtur vegla, një pëllumb dhe një libër që përfaqësonin vlerat e punës, arsimit dhe lirisë, të cilat ishin emblematike për shoqërinë idealiste socialiste. Ndonëse arsyeja e zhdukjes së monumentit mbetet e paqartë, ai mbijeton në kujtesën kolektive të banorëve të Mitrovicës. Vepra ishte simbol i talentit dhe kreativitetit të artistëve të Mitrovicës në atë kohë, përmes së cilës shkriheshin në mënyrë të përsosur koncepti ideologjik me realizimin teknik dhe pasqyrohej bota industriale që njëherë promovonte qytetin dhe ideologjinë e kohës. Në edicionin e fundit të Autostrada është shfaqur një version i zvogëluar i monumentit të zhdukur në qendër të Prizrenit, gjë që kishte shkaktuar befasi dhe thashetheme. Tash pas dy vjetësh është koha që kjo përmendore antifashiste t’i kthehet shtëpisë së saj. Muja tashmë ka rivënë një monument të vjetër/ri/lëvizës “Barazia, Puna dhe Arsimi” në shtëpinë e tij në sheshin e Mitrovicës.

Alban Muja (1980) ka lindur në Mitrovicë dhe jeton e punon në Berlin e në Prishtinë.

In his work commissioned for the 3rd Autostrada Biennale in 2021, Alban Muja focused on a disappeared monument to equality and progress that once stood in the center of his hometown of Mitrovica. Erected during the Yugoslav era in the early 1970s, the monument was abruptly removed in 2010, and its status remains unknown. The monument was entitled "Equality, Work and Education" and featured the outline of two men and a woman holding tools, a pigeon, and a book, representing the values of work, freedom, and education, which were emblematic of the socialist idealist society. Although the reason for the monument's disappearance remains unclear, it lives on in the collective memory of Mitrovica's residents. The work was a symbol of talent and creativity of Mitrovica's artists at that time, seamlessly merging the ideological concept with the technical realization, while reflecting the industrial world that once promoted the city and the ideology of the time. In the last edition of Autostrada a miniature version of the vanished monument emerged in the middle of Prizren, creating a surprise and gossip. Now, two years later, it is time for this anti-fascist memorial to come home. Muja has now reinstalled this old/new/moving monument back to its home in Mitrovica.

Alban Muja (1980) was born in Mitrovica and lives and works in Berlin and Prishtina.

U radu nastalom za 3. Bijenale Autostrada 2021, Alban Muja se fokusirao na nestali spomenik ravnopravnosti i napretku koji je nekada stajao u centru njegovog rodnog grada Mitrovice. Podignut u vreme Jugoslavije, početkom 70-ih godina 20. veka, spomenik je iznenada uklonjen 2010. i ne zna se šta je s njim. Naziv spomenika bio je „Jednakost, rad i obrazovanje”, a prikazivao je obrise dvojice muškaraca i žene koji u rukama drže alat, goluba i knjigu, predstavljajući vrednosti rada, slobode i obrazovanja, amblema socijalističkog idealističkog društva. Iako razlog zbog kojeg je spomenik nestao ostaje nejasan, spomenik je živ u kolektivnom pamćenju stanovnika Mitrovice. Delo je svojevremeno bilo simbol nadarenosti i kreativnosti umetnika u Mitrovici, jer je ideološku koncepciju glatko spajao sa tehničkom realizacijom, istovremeno odražavajući industrijski svet koji je nekada unapređivao grad i tadašnju ideologiju. U okviru poslednjeg izdanja Autostrade, minijaturna verzija nestalog spomenika pojavila se usred Prizrena, izazivajući iznenađenje i govorkanja. Danas, dve godine kasnije, vreme je da se taj antifašistički spomen vrati kući. Muja je ponovo postavio stari/novi/pokretni spomenik „Jednakost, rad i obrazovanje” tamo gde mu je dom, na Trgu u Mitrovici.

Alban Muja (1980) rođen u Mitrovici, živi i radi u Berlinu i Prištini.

(7A)

7Arte

Rruga Sheshi "Mehe Uka"

RENA RÄDLE
& VLADAN JEREMIĆ

RENA RÄDLE &
VLADAN JEREMIĆ

THE PAIN OF SYMBOLS

DHIMBJA E SIMBOLEVE

BOL SIMBOLA

2023

Teksti nga/ Text by/ Tekst od Joanna Warsza

Në horizontin e qytetit të Mitrovicës feks një monument për minatorët dhe partizanët jugosllavë të asaj ane që kanë rënë gjatë Luftës së Dytë Botërore, i ngritur në vitin 1973 dhe i dizajnuar nga Bogdan Bogdanović. Rena Rädle dhe Vladan Jeremić eksplorojnë sistemin e simboleve që është zhvilluar si fjalës i qëndresës ndaj nacionalizmit gjatë Jugosllavisë socialiste. Ata e mbishtresojnë këtë sistem me kontekste bashkëkohore, duke i shpalosur në një konstelacion të ri dhe duke u mbështetur në një metodë që letristët e quajnë metagrafi—një mënyrë për të shkrirë fjalët, imazhet, poetikat dhe tingujt. Flamujt që vijnë si rezultat i kësaj marrin parasysht trashëgiminë e Bogdanović-it, përpjekjet bashkëkohore realpolitike dhe hapësirat urbane të mbizotëruara nga tiparet nacionaliste. Këto krijimtari përmbledhin pasionin dhe dhimbjen e gjuhës së bashkekzistencës. Bogdanović kuptonte përmendoret e tij publike në Mitrovicë dhe tjetërkund si kundërmonumente që sfidojnë klasifikimin kronologjik, që nuk ndjekin modelet dominuese të modernizmit ose realizmit socialist. Ai zhvilloi një gjuhë formale të lidhur me traditat mitologjike dhe arkitekturën e periudhës së lashtë. Ai u përpoq të krijonte një gjuhë jashtëkohore të humanizmit në hapësira me shumë vuajtje, por edhe heroizëm. Shumë nga këto monumente përkujtime sot janë në gjendje të mjerueshme. Në flamujt e tyre, Rädle & Jeremić po ashtu i referohen Varrezave Përkujtime të Partizanëve në Mostar dhe Monumentit të Minatorëve në Mitrovicë. Mostari dhe Mitrovica janë qytete ku monumentet e Bogdanović-it kanë spikatur gjatë kohës socialiste të “vëllazërimit e bashkimit” dhe që sërisht kanë përjetuar segregim të dhimbshëm të hapësirave urbane për shkak të ndasive, nacionalizmit dhe luftës.

Rena Rädle (1970) ka lindur në Neumarkt dhe jeton e vepron në Beograd dhe Berlin. Vladan Jeremić (1975) ka lindur në Beograd dhe jeton e vepron në Beograd dhe Berlin.

On the horizon of Mitrovica stands a monument to the local miners and Yugoslav partisans who died in World War II, erected in 1973 and designed by Bogdan Bogdanović. Rena Rädle and Vladan Jeremić explore the system of symbols that was developed as a vocabulary of resistance to nationalism during socialist Yugoslavia. They overlay this system with contemporary contexts, unfolding them into new constellations, relying on a method Lettrists called metagraphics—a way of merging words, icons, poetics, or sound. Their resulting flags consider Bogdanović's legacy, contemporary realpolitik endeavors, and urban spaces dominated by nationalist features. The compositions summarize the passion and pain of the language of coexistence. Bogdanović understood his public memorials in Mitrovica and elsewhere as anti-monuments that defy chronological classification, that do not follow dominant patterns of socialist modernism or realism. He developed a formal language connected to mythological traditions and architecture of the ancient period. He tried to create a timeless language of humanism in sites of great suffering and heroism. Many of these memorial sites are in a deplorable state today. In their flags, Rädle and Jeremić also refer to Bogdanović's Partisan Memorial Cemetery in Mostar and the Miners' Monument in Mitrovica. Mostar and Mitrovica are two cities of many where Bogdanović's monuments occupied an important landmark during the time of socialist "brotherhood and unity" and whose urban spaces became again painfully segregated due to divisions, nationalism, and war.

Rena Rädle (1970) was born in Neumarkt and lives and works in Belgrade and Berlin. Vladan Jeremić (1975) was born in Belgrade and lives and works in Belgrade and Berlin.

Na horizontu grada Mitrovice stoji spomenik lokalnim rudarima i jugoslovenskim partizanima palim u Drugom svetskom ratu, podignut 1973, po zamisli Bogdana Bogdanovića. Rena Redle i Vladan Jeremić istražuju sistem simbola razvijen kao rečnik otpora nacionalizmu tokom perioda socijalističke Jugoslavije. Taj sistem nadopunjuju savremenim kontekstima, razvijajući ih u nove konstelacije, oslanjajući se na metod koji su letristi zvali metagrafika, što je vid stapanja reči, ikoničnih znakova, poetika ili zvuka. Zastave koje nastaju kao rezultat toga tiču se Bogdanovićeovog nasleđa, savremenih realpolitičkih poduhvata i urbanih prostora kojima dominiraju nacionalne oznake. Kompozicije sažimaju strast i bol jezika koegzistencije. Bogdanović je svoje javne spomenike u Mitrovici i na drugim mestima smatrao antispmenicima koji prkose hronološkoj klasifikaciji i ne slede dominantne obrasce socijalističkog modernizma ili realizma. Razvio je formalni jezik povezan sa mitološkim tradicijama i antičkom arhitekturom. Na poprištima velikih stradanja i heroizma, pokušao je da stvori bezvremeni jezik humanizma. Danas su mnoga od tih memorijalnih mesta u jednom stanju. Na svojim zastavama, Redle i Jeremić takođe upućuju na Bogdanovićevo memorijalno Partizansko groblje u Mostaru i na Spomenik rudarima u Mitrovici. Mostar i Mitrovica su dva od mnogih gradova u kojima su Bogdanovićeви spomenici zauzimali važna znamenita mesta tokom socijalističkog „bratstva i jedinstva” i čiji su urbani prostori ponovo bolno rasparčani usled podela, nacionalizma i rata.

Rena Rädle (1970) rođena u Nojmarktu, živi i radi u Beogradu i Berlinu. Vladan Jeremić (1975) rođen u Beogradu, živi i radi u Beogradu i Berlinu.

PROGRAMI
PUBLIK

PUBLIC
PROGRAM

KOLOFONI

COLOPHON

4. Autostrada Biennale

Koordinatorë e Autostrada Hangar/ Autostrada Hangar Coordinator
Njomza Abrashi

Produksioni/ Production
Hamdi Bajraktari
Hadis Toçilla
Vater Adela Hyseni
Admir Abrashi
Ergin Bajraktari
Enis Alibajro
Alkend Tahirsyla

Media dhe Komunikim/ Media and Communication
Ardi Shishko
Erza Bata
Tughan Anit

Administratë dhe Financa/ Administration and Finance
Dren Dorambari
Driton Randobrava

Kuzhina dhe Bari i Autostrada Hangar/
Kitchen and Bar of Autostrada Hangar
Adhurim Krasniqi
Sara Kabashi

Ndërmjetësuesit/ Mediators
Benjamin Menekshe
Blina Rabi
Erdi Tejeci
Endrit Morina
Efe Doramar
Eren Kazazi
Ermal Morina
Ersa Karahoda
Kristina Gojani
Sara Çafleshi
Sinera Tyfekçi

Praktikantët/ Interns
Frania Sutryk
Zofia Struss

All Images Will Disappear, One Day

+383 49 415 800
info@autostradabiennale.org
autostradabiennale.org

Website

Instagram

Facebook

Të gjitha të drejtat e rezervuara. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të riprodhohet në asnjë formë ose në asnjë mënyrë, pa miratimin me shkrim të Autostrada Biennale./ All rights reserved. No part of this publication may be reproduced in any form or by any means, without the written consent of the Autostrada Biennale.

SPONZORËT
SPONSORS

PARTNERËT
PARTNERS

4. Autostrada Biennale

Krijuar nga/ Created by

**AUTOSTRADA
BIENNALE**

AUTOSTRADA BIENNALE HANGAR

All Images Will Disappear, One Day

U mundësua përmes mbështetjes dhe partneritetit të/
Is made possible with the generous support and partnerships of

**ALLIANZ
FOUNDATION**

MINISTRIA E KULTURËS, RINISË DHE SPORTIT
MINISTRATSTVO KULTURE, OMLADINE I SPORTA
MINISTRY OF CULTURE, YOUTH AND SPORT

MUNICIPALITY OF
SOUTH MITROVICA

FFAI

MINISTRIA E PUNËVE TË JASHTME DHE DIASPORËS
MINISTRATSTVO VANJSKIH POSLOVA I DIJASPORE
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS AND DIASPORA

ITP> Innovation &
Training Park
Prizren

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

SAHA SUPPORTING
CONTEMPORARY
ART FROM
TURKEY

ERIAC
EUROPEAN ROMA
INSTITUTE FOR ARTS
AND CULTURE

**GOETHE-ZENTRUM
KOOPERATIONSPARTNER**

GOETHE
INSTITUT

KONSTFACK
University of Arts, Crafts and Design

4. Autostrada Biennale

Mbështetësit dhe Partnerët/
Supporters and Partners

All Images Will Disappear, One Day

Partnerët e Hapësirave/
Venue Partners

PRIZREN
PRISHTINA
MITROVICA

7.7—9.9.
2023

